STRIPSCHRIFT

MARTEN TOONDER
DE KIEKEBOES

NUMMER 431 • €7,00

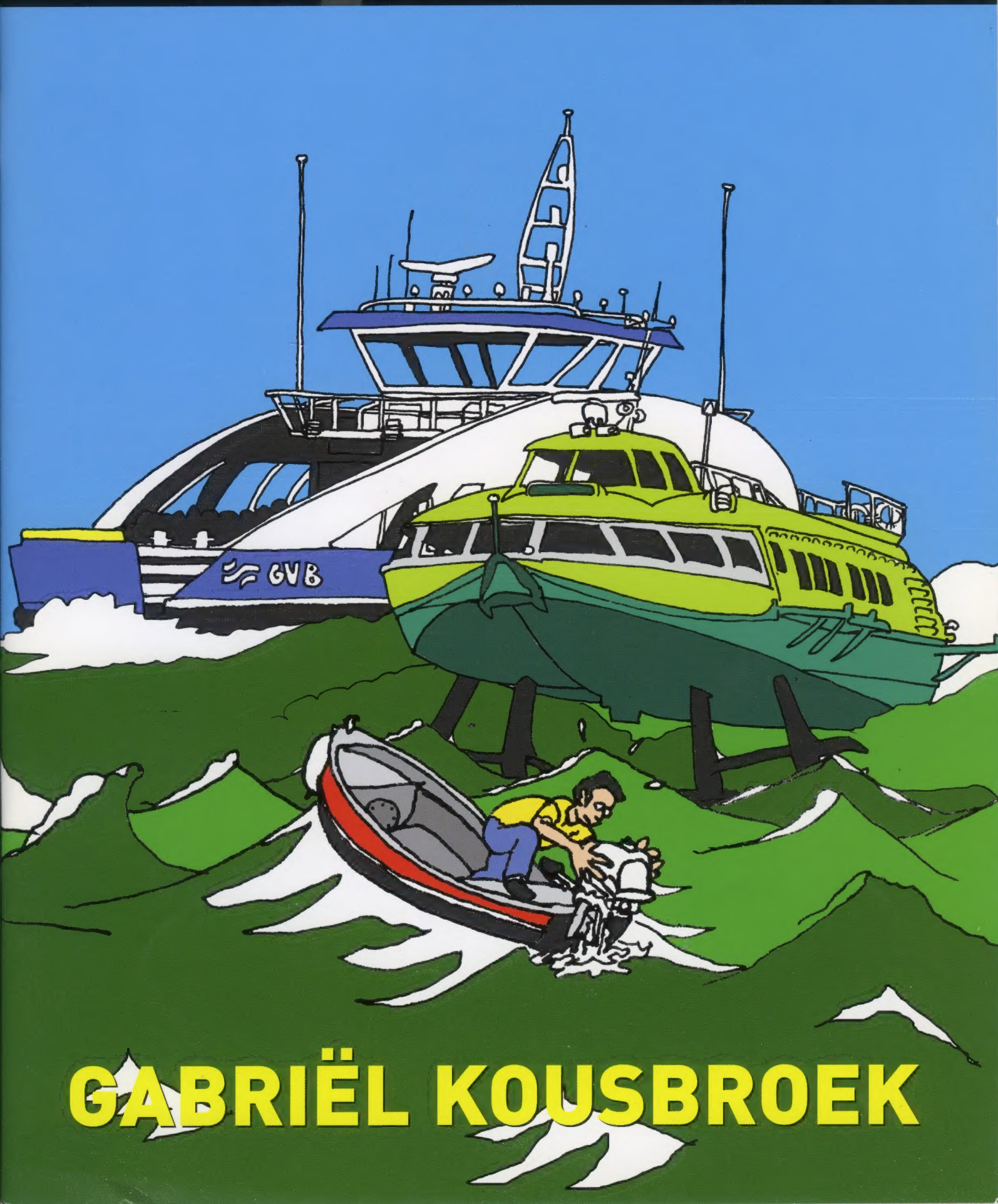

GABRIËL KOUSBROEK

→ REDACTIO

De goudkoorts heeft nu ook de stripwereld bereikt. Volgens studenten van de Rijksuniversiteit Groningen is de waarde van Nederlandstalige stripboeken in dertig jaar bijna vertwaalfvoudigd. De stijging van de goudprijs haalt het niet bij dit rendement op stripboeken, laat staan die van de AEX-aandelenindex.

Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met online veiling- en verzamelaarssite Catawiki. Die heeft natuurlijk baat bij dit soort bevindingen. Eén van de inkomstenbronnen van Catawiki is de online veiling en die loopt als een tierelier. De conclusie van de studenten komt ook niet helemaal uit de lucht vallen. Wie regelmatig de krant leest, komt steeds vaker berichtjes tegen over recordopbrengsten voor eerste uitgaven van beroemde strips. Ook originelen van tekenaars brengen steeds meer geld op. Dat is ook een trend die Catawiki opmerkt. De prijzen van originelen stijgen volgens de site de laatste tien jaar nog sneller in waarde dan stripalbums. Bij een aantal online veilingen gingen er al tekeningen voor tienduizenden euro's onder de hamer. Nu maar hopen dat striptekenaars deze ontwikkeling ook doorhebben, maar waarschijnlijker is dat de opbrengsten ondanks het volgrecht in de zakken van de collectioneurs verdwijnen. De beleggingswaarde van stripboeken geldt eigenlijk alleen voor uitgaven die nog in perfecte staat zijn. De echte stripliefhebber koopt natuurlijk albums of comics om ze te lezen! Eenmaal gelezen zijn de strips gelijk stukken minder waard. Natuurlijk is het goed voor het aanzien van het striphverhaal dat het ook door (kunst)beleggers serieus wordt genomen. Maar laten we hopen dat een stripalbum niet een financieel object wordt zoals de goudstaaf of het aandeel.

INHOUD

2 **ACTUA**

8 **STARS & STRIPS**
Olav Beemer

10 **GABRIËL KOUSBROEK**
Erik van der Hoeven

13 **LIEVE LEZERS**
Peter Breedveld

14 **LAX**
Michel van Merriënboer

18 **DE KIEKEBOES**
Geert van Gheluwe

22 **MARTEN TOONDER**
Dik Rondeltap en Rudi de Vries

28 **MARQ DENKT**
Marq van Broekhoven

30 **DE BOVENTOON**

40 **HEINZ SERVICE SPREAD**

→ OMSLAG

De tekening op het omslag verwijst naar een scène uit *Kousboek* waarin auteur Gabriël Kousbroek in een nogal penibele situatie terechtkomt met zijn boot, de Waterpoes 2. 'Op de terugweg over het IJ kreeg ik averij; mijn motor sloeg af en wilde niet meer starten. Deze situatie is overal vervelend, maar midden op het IJ is het ronduit gevaarlijk.'

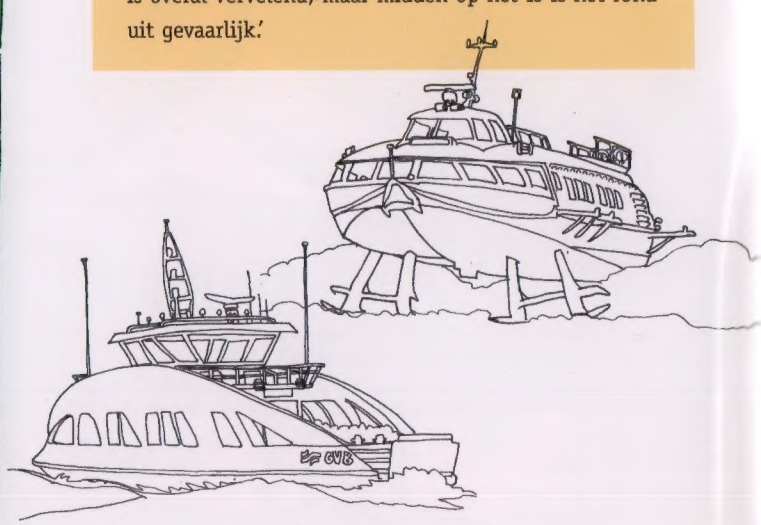

Luc Cromheecke tekent Robbedoes

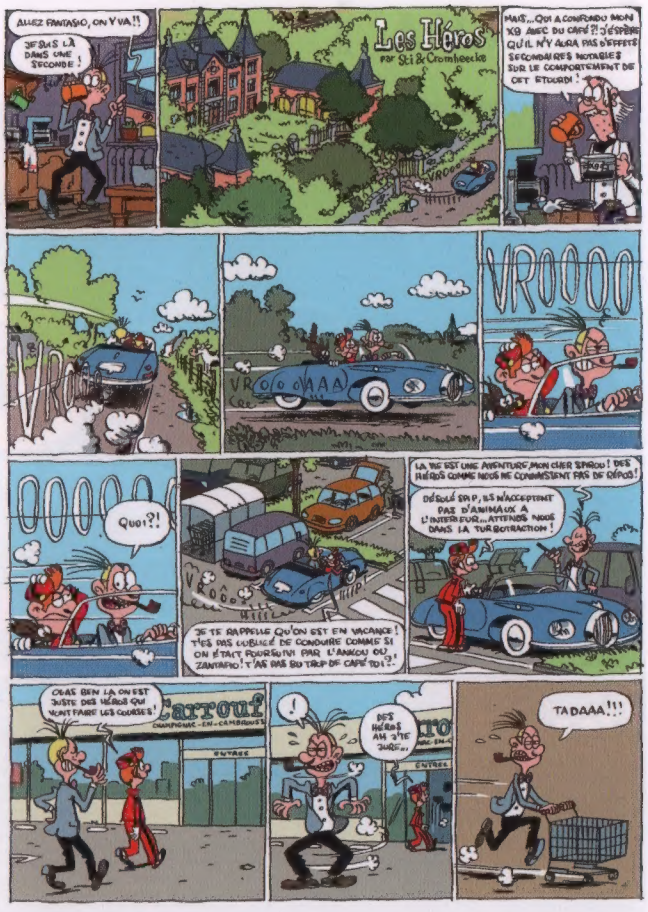
ALLEZ FANTASIO, ON Y VA !!
JE SUIS LÀ DANS UNE SECONDE !
Les Héros
par Sti & Cromheecke
MAIS... QUI A CONFONDU MON KG AVEC DU CAFÉ ?! J'ESPÈRE QU'IL N'Y AURA PAS D'EFFETS SECONDAIRES NOTABLES SUR LE COMPORTEMENT DE CET ÉTOURDI !
VROOOO
VROOOAAA
VROOOOO
Quoi ?!
JE TE RAPPELLE QU'ON EST EN VACANCE ! T'ES PAS OBLIGÉ DE CONDUIRE COMME SI ON ÉTAIT POURSUIVI PAR L'ANGOU OU ZANTAFIO ! T'AS PAS BU TROP DE CAFÉ TOI ?!
LA VIE EST UNE AVENTURE, MON CHER SPIROU ! DES HÉROS COMME NOUS NE COMMETTENT PAS DE GAFFES !
DÉSOLÉ SKIP, ILS N'ACCEPTENT PAS D'ANIMAUX À L'INTÉRIEUR... ATTENDS NOUS DANS LA TURBOTRACTION !
OKAY BEN LÀ ON EST JUSTE DES HÉROS QUI VONT FAIRE LES COURSES !
Carrouf
CHAMPIGNONS-EN-CAMEMBERS
ENTRÉE
DES HÉROS AH J'TE JURE...
TADAAA !!!

Luc Cromheecke leverde als enige Vlaming een bijdrage aan de speciale editie van *Spirou* die in april uitkwam ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van het Dupuis-stripblad. Op scenario van Sti werkte hij het vierpagina-verhaal *Les Héros* uit 'Ik ben bijzonder trots dat ik die strip heb mogen maken. Het is heel lollig om te doen. Robbedoes en Kwabbernoot zijn iconen. Op het moment dat je ermee werkt, weet je direct hoe je met hun karakters om moet gaan. Ik zou best iedere dag zo'n pagina willen maken.'

Cromheecke was vrij om de grafische elementen te gebruiken die hij wilde. Hij leefde zich bij voorbeeld uit op de Tarbot, de blauwe sportieve auto die Franquin ontwierp voor de serie. 'Ik mocht zelfs grote borsten tekenen. Ik weet nog dat ik van *Taptoe*, waarvoor ik *Roboboy* maakte, het verzoek kreeg om borsten voortaan kleiner af te beelden. Ook de korte rok van de juf moest langer.'

Met scenarist Sti, die uit het Franse Lille komt, werkt hij al ruim een jaar. Voor *Spirou* maken zij de humorstrip *Het godvergeten eiland* over een schipbreukeling. Dit jaar verschijnt deze strip ook in *Eppo*, vertaald door Ger Apeldoorn, en komt er een album uit bij Strip2000.

De *Spirou*-special bevatte nog veel meer speciale *Robbedoes*-bijdragen van allerlei tekenaars. Sterker nog, Dupuis viert dit jaar groot feest vanwege het 75-jarig jubileum van het blad en de bijbehorende strip. Vooral in april stonden er veel festiviteiten op het programma, waaronder een documentaire gefinancierd door de omroepen Arte en RTBF, een feest in het Atomium en de opening van een expositie in het Belgisch Stripcentrum in Brussel. Inmiddels is er bij Dupuis een fraai overzichtswerk verschenen van 75 jaar *Spirou*: *La véritable histoire de Spirou (1937-1946)* door Christelle en Bertrand Pissavy-Yvernault. 'Een prachtboek', zegt Cromheecke. 'Toch is het jammer om te merken dat *Robbedoes* als strip onder het Belgische publiek minder bekend aan het worden is. Vooral in Vlaanderen is het een reeks die alleen bij stripliefhebbers bekend is. Maar wie weet komt hier met de viering van het jubileum verandering in.' RS

→ SUVAAL

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIP-COLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL@STRIPSCHRIFT.NL

Zone 53-100!

Het begon allemaal in 1993 toen Tonio van Vugt van het studentenstripblad *Barwoel* en Robert van der Kroft, bekend van *Sjors en Sjimmie* en *Claire*, elkaar troffen op een feestje van *Stripschrift* in de Gemeentebibliotheek van Rotterdam. Ze mijmerden en brainstormden over een blad waarin ruimte was voor strips maar ook voor muziek, literatuur, films en eigenlijk alles wat onder de noemer (afwijkende) cultuur viel te scharen. Na ruim een jaar resulteerden die wilde ideeën in *Zone 5300* (vernoemd naar de Rotterdamse centrumzone van het openbaar vervoer), een blad 'met en over strips, cultuur & curiosa', zoals dat al vanaf nummer 1 op het omslag staat.

Nu, twintig jaar later, na wisselende verschijningsfrequenties, een enorme hoeveelheid medewerkers en roerige tijden, is nummer 100 een feit. De redactie presenteert ter gelegenheid daarvan een mooi dik nummer met daarin strips van onder anderen Frederik van den Stock, Lamelos, Simon Spruyt en Luke Pearson, interviews met Chris Berg en Brecht Vandenbroucke en een reeks aan artikelen, actualiteiten en natuurlijk een prijsvraag.

Als bijlage een Zombory-spel met illustraties van de Duitse tekenaar Fufu Frauenwahl, goed voor een interview en een fraaie strip in dit nummer met *Ray Murphy, de droomdetective* in de hoofdrol. *Stripschrift* feliciteert *Zone 5300* van harte: op naar de volgende honderd nummers! TdK

Opgeruimd staat netjes

Een sequentie van twee foto's; je zou het een stripvorm kunnen noemen. Voor ons reden genoeg om aandacht te vragen voor het originele fotoboek *Opruimen, dat is de kunst!* (Harmonie, ISBN 978-90-76168-49-4, hk, 48 pagina's, €14,90). In deze uitgave laat Ursus Wehrli zien dat opgeruimd netjes staat, maar dan wel op een zeer grondige en systematische manier, op het neurotische af. Het boek bestaat uit spreads met links een foto van een object of een situatie en rechts de opgeruimde variant. En dat beperkt zich niet tot gangbare zaken als was aan wasrekken en speelgoed in zandbakken, maar betreft ook ondermeer kerstbomen, goudvissen, voetbalteams, winkelrijen en borden soep. Alles blijk je te kunnen opruimen, tot aan het firmament aan toe. Of het zinvol is, is een tweede. Wehrli is een in Zürich woonachtige kunstenaar en typograaf. Met Nadja Sieger vormt hij het succesvolle toneelgezelschap Ursus & Nadeschkin.

Voor dit boek werkte hij samen met de fotografen Geri Born en Daniel Spehr. *Opruimen, dat is de kunst!* is hilarisch. Zelfs de schutbladen van dit grappige kijk- en ontdekboek ruimt Wehlri op. RS

→ FLITSEN

➲ Bij uitgeverij De Bezige Bij verschenen in april weer drie blauwgerugde deeltjes in de reeks *Alle verhalen van Olivier B. Bommel en Tom Poes*. Opvallend aan deze voorjaarsrelease is dat voor het eerst binnen de collectie een aantal verhalen is gebundeld uit de vroegste periode. *Tom Poes verzint een list* (deel 3) bevat de verhalen 10 t/m 13: *De zieke hertog, Het monster-ei, Kaspar de draak* en *De laatste Markies van Carabas*, alle voorzien van een inleiding. ➲ Bij Dark Dragon Books verscheen een fraai geïllustreerd verhaal van Crisse getiteld *De reis van Nefertiti: De goden van de Nijl*. Het boek wisselt pagina's met tekst af met grote illustraties – qua uitstraling vergelijkbaar met *Ishanti* – die zich vrijwel stuk voor stuk lenen voor een prent aan de wand. ➲ Behalve een albumversie in harde kaft is er bij Arboris opnieuw een tijdschriftversie verschenen van de nieuwe *Willems wereld* van Aloys Oosterwijk, *Kort door de bocht*. ➲ Uitgeverij Arboris kondigt de terugkeer van *Tanguy en Laverdure* aan. Of, als de lezers daar de voorkeur aan geven, de terugkeer van *Tangy en Laverdure*. Op de website van de uitgever kon tot 1 mei worden gestemd over de schrijfwijze. Naast nieuwe albums worden ook oude verhalen in een opgefrist integraal jasje uitgebracht. ➲ Uitgeverij Strip2000 introduceert de Mecenas-reeks. Lezers kunnen zich voor bepaalde albums aanmelden als mecenas. Dat wil zeggen dat je voor een bedrag van enkele honderden euro's het album op groot formaat met een originele pagina ontvangt, de premièreborrel mag bijwonen, wordt opgenomen in een bijlage bij het album en een set met 5 prenten ontvangt. Het eerste album waarop deze vorm van *crowdfunding* van toepassing is, wordt *Jump 18* van Charel Cambré. ➲ De Britse zangeres Adele krijgt een stripboek over haar leven. Robbie Williams staat binnenkort hetzelfde te wachten. Supersterren met een eigen strip is niet zo bijster origineel meer; Lady Gaga, Katy Perry en Nick Jones gingen de twee al vooraf. ➲ Begin mei verscheen *Wereldkookboek* van Jommeke bij Ballon Media. In het boek staan de lievelingsgerechten van de stripheld van Jef Nys. Alle teksten worden opgevrolijkt met foto's, tekeningen en weetjes over eetgewoonten. Ook worden er kookworkshops georganiseerd. ➲ Tegelijk met het verschijnen van het Amerikaanse psychologieboek *Diagnostic and Statistic Manual of Mental Disorders 5*, hèt naslagwerk voor de beschrijving en behandeling van mentale problemen, komen uitgever De Harmonie en auteur Peter de Wit met een Nederlands tegenoffensief:

Free Comic Book Day 2013

Op 4 (en in sommige winkels 5) mei was het in Nederland en België – net als in 2012 – gratis-stripboek-dag. Omdat dit fenomeen uit Amerika naar Europa is overgewaaid is de Engelstalige naam Free Comic Book Day aangehouden. De promotieposter was dit keer ontworpen door Erik Kriek. Verschillende uitgevers deden mee aan de actie en hadden speciale stripboeken samengesteld die meestal slechts een deel van een stripreeks belichten. Voor de uitgever is het een vorm van reclame en de stripwinkels hebben een aardigheidje dat ze kunnen meegeven aan hun klanten. In Nederland deden slechts 17 winkels mee; in België meer dan 50, waaronder wel veel vestigingen van Carrefour en FNAC. Gekozen kon worden uit een bundeling van *Esteban*, *Alleen* en *Moederkillers* (uitgeverij Ballon Media), *De tempelier* (Daedalus), *Game of Thrones* en een bundeling van *Love*, *Pandala* en *De sage van Atlas en Axis*, (Dark Dragon Books), *Agent 327* (L), een bundeling van *Het mosselfestijn*, *Doel*, *Madame Pipi*, *Morgen weer een dag* en *Brussels in shorts* (Oogachtend), *Sienna* (Saga), *Roodbaard* (Sherpa), *De Legendariërs* en *De verborgen geschiedenis* (Silvester). TdK

DSM – De Sigmund Methode. Volgens de auteur het diagnostisch naslagwerk om iedereen gek te verklaren. ➲ Met veel persbombarie werd een nieuwe variant op *Suske en Wiske* door uitgeverij Standaard gepresenteerd. In de stripreeks *Amoras* (Charel Cambré en Marc Legendre) waarin alle bekende striphelden meedoen, gaat het er duidelijk pittiger aan toe dan in alle voorgaande reguliere *Sus en Wis*-albums. In de reeks worden bloot, geweld en grove taal niet geschuwd. ➲ De Duitse Stichting Friedrich Naumann organiseert een internationale stripwedstrijd. Het thema is Europa en deelname is voor beginnende stripmakers. Zeven geselecteerden mogen hun opzet uitwerken tot een acht-paginastrip die E500 oplevert. De beste strip wordt beloond met een echte albumuitgave. ➲ Het stripblad *Eppo* maakt van nummer 15 een *Pep*-special waarin stripmakers van nu de strips van toen gaan schrijven en tekenen. ➲ Na het uitkomen van *Rampokan* in de reeks *Oog & Blik Classics* verschijnt in juli de nieuwe strip van Peter van Dongen, *Drie dagen in Rio*. Hierin tekent hij de jeugd op van de Zweedse Lennart Björk, de terugtredend directeur van kledingfabrikant Gant. Het verhaal verschijnt ook in het Zweeds en Engels en is in alle Gant-vestigingen in de wereld (24 landen) verkrijgbaar. Momenteel werkt Van Dongen aan de verstripping van de novelle *Familieziek* van Adriaan van Dis. ➲ Het nieuwe avontuur van *Largo Winch* – in het Frans *Chassé-Croisé* – zal opnieuw een tweeluik worden en zich afspelen in Londen. Schrijver Jean van Hamme is daarnaast druk bezig om een ander tweeluik *De prijs van het geld* en *De wet van de dollar* verfilmd te krijgen in een derde *Largo Winch*-film. ➲ Het Vlaams Fonds voor de Letteren heeft zijn subsidies over 2013 vastgesteld. De striplijst bestaat uit 27 auteurs die samen goed zijn voor een kleine €200.000. Brecht Evens, Olivier Schrauwen en Judith Vanistendael zijn het best af; elk mag rekenen op €15.000. ➲ De tachtigjarige Lucien de Gieter heeft tegenover de Franse strippers verklaart dat hij momenteel werkt aan een nieuw deel van *Papyrus*, de reeks waarvan iedereen dacht dat het in mei vorig jaar met het verschijnen van deel 32, *De stier van Montoe*, gedaan was. ➲ Jean-David Morvan melkt de reeks *Konvooi* verder uit. Volgend jaar verschijnt na *De jeugdjaren van Nävis* en *Kronieken van Konvooi* een nieuwe spin-off, in het Frans getiteld *Sillage Cronos*, getekend door Pierre-Mony Chan *(Cross Fire)*. ➲ Eenzelfde verhaal is te vertellen over Didier Convard die *De geheime driehoek* al langs enkele spin-offs heeft geleid en nu ook een vierde variant aankondigt (naast *I.N.R.I.*,

ADVERTENTIE

BOUTERBODE

De **Bouterbode**, hét blad over het werk van Jean Dulieu. In een nieuwe vormgeving en mét het kleurrijke vervolgverhaal over Paulus en de schilder Hein Klodder. (€7,50 voor editie 51-55, rekening 3945495, t.n.v. Uitgeverij De Meulder. Nummer 50 ontvang je er gratis bij!)

www.demeulder.nl

TOON VAN DRIEL EN WILFRED LEGEBEKE

Na veertig jaar nog steeds Knudde

Het was dit jaar op 19 maart al weer veertig jaar geleden dat de allereerste stripstrook van toen nog *Sportvereniging Knudde* in *De Telegraaf* verscheen. Nog niet in de soepele, haastige stijl die we tegenwoordig van Toon van Driel kennen maar onmiddellijk al onmiskenbaar met de droge humor die de strookjes al jarenlang zo kenmerkend maken. Wilfred Legebeke had aanvankelijk het plan om een biografie over Toon van Driel te maken maar besloot uiteindelijk tot een eerbetoon aan *FC Knudde*. Het resultaat is *40 jaar FC Knudde* (ISBN 978-94-9155-507-7, Trichis Kickuitgevers, 208 pagina's, kleur, sk, €19,95). Desalniettemin toont het boek ook een blik achter de privéschermen van Van Driel. Zo blijkt hij nummers geschreven te hebben voor *Shocking Blue* waaronder de B-zijde van het wereld-beroemde singletje *Venus*, is Van Driel steward geweest bij de KLM èn loketbediende bij het bevolkingsregister in Amsterdam. Ook is er natuurlijk aandacht voor zijn loopbaan als gevierd striptekenaar.
Het boek is rijkelijk geïllustreerd met allerhande tekeningen en stripreeksen. Behalve *FC Knudde* zijn dat ondermeer *De stamgasten*, voorafgegaan door *Rokus*, *André van Duin* (later *Wibo en Gorp*), *Weltevree* dat weer een vervolg is van *De nakomertjes*, *Hullie* en *De liefhebbers*. In het voorwoord doet de bondscoach van zich spreken die meldt dat hij de grappen van Van Driel wel kan waarderen: 'want hij wordt totaal niet gekweld door welke kennis dan ook', om te vervolgen met 'ik span me graag in voor mensen met een handicap dus doe ook graag wat voor Toon'. Achterin is een complete bibliografie opgenomen, met ook Duitse, Franse en Italiaanse Knuddes. TdK

Oeps!

Eén van onze trouwe lezers, Jan van Leeuwen, maakte ons er op attent dat de eind vorig jaar overleden mede-bedenker van de sciencefictionpoppenanimatieserie *Thunderbirds* niet Gary Anderson heet, zoals wij in ons kort I.M. in *Stripschrift 430* meldden. Zijn correcte naam is: Gerry Anderson! Sorry, Gerry! En wat ons betreft: *5... 4... 3... 2... 1... Thunderbirds Are Go!*

→ FLITSEN

Hertz en *De wachters van het bloed* nu – in het Frans nog – *Le rectificateur.* ➲ Het door de EU gefinancierde anti-racismeproject Comix4=Comics for Equality organiseert een stripwedstrijd. Er liggen zes prijzen van elk €1000 klaar voor tekenaars die een winnende strip van zes pagina's maken. Deelnemers moeten wel een migrantenachtergrond hebben in het Europese land waar ze leven. Deadline is 30 juni. Meer info: *www.comix4equality.eu* ➲ *Black Crow* van Jean-Yves Delitte krijgt ook al een spin-off. *Black Crow vertelt* biedt afgeronde zeemansverhalen maar gaat vooralsnog eerst dit najaar in het Frans verschijnen. ➲ Het laatste spin-off-nieuws in dit rijtje komt van de reeks *Jessica Blandy*. In augustus verschijnt in het Frans *Crotales*, een spin-off van de reeks van Dufaux en Renaud of eigenlijk meer van *Het pad van Jessica*. Een spin-off van de spin-off dus eigenlijk. Dit keer schrijft Gihef *(High Security)* de verhalen. ➲ Bij uitgeverij Arboris mogen we binnenkort weer nieuw werk van *Sláine*-tekenaar Simon Bisley verwachten. Op scenario van Michael Mendheim gaat daar de driedelige reeks *De vier ruiters van de Apocalyps* in zowel harde als slappe kaft verschijnen. ➲ Tussen 1985 en 2004 verschenen 13 delen van de reeks *Het land van Langvergeten*. Arboris pakt deze reeks weer op en gaat in ieder geval deel 14, maar naar verwachting ook de delen 15 en 16, uitbrengen om daarmee de vierde cyclus af te ronden. Ook zorgen ze voor een integrale uitgave van de derde cyclus (album 9 tot en met 12). ➲ In de Antwerpse gemeente Schoten is de familie *Kiekeboe* in vier beelden onthuld in aanwezigheid van auteur Merho. Het gaat om roestvrijstalen silhouetten die de gemeente €50.000 hebben gekost. ➲ Uitgeverij Sherpa brengt een luxe bundeling van het tweeluik *Diosamante* van Jean-Claude Gal en Alejandro Jodorowsky uit. Een opmerkelijke keuze want deze strip heeft weinig succes gekend, mede door het vroegtijdige overlijden van Gal en de stijlbreuk die opvolger Igor Kordey pleegde. Bij Sherpa verschijnt ook *De hermetische garage* van Moebius als luxe-uitgave. ➲ *Snowpiercer* is de eerste Engelstalige film van de Zuid-Koreaanse regisseur Bong Joon-Ho en het is meteen de duurste film daar ooit gemaakt (39,2 miljoen dollar). En waarom is dit stripnieuws? Omdat het de verfilming is van de stripklassieker *De ijstrein* van Jacques Lob en Jean-Marc Rochette uit 1984. Uiteraard verschijnt ook het album in een nieuwe druk, inclusief nooit vertaalde sequels. ➲ De tweede cyclus – de albums 5 en verder – van de reeks *De laatste tempelier* gaan niet meer door Miguel Lalor getekend worden maar door Bruno Rocco *(D.N.A)*. ➲ In Frankrijk wordt dit najaar het laatste album uit de reeks *De verborgen geschiedenis* verwacht. Deel 31 moet in september in de winkels liggen. In Nederland zijn we inmiddels bij deel 22 belandt. ➲ Stripwinkel en tevens uitgever Adhemar uit Gent is gestart met de heruitgave van *De lustige kapoentjes* van Marc Sleen. Naar verwachting verschijnen er in totaal 15 delen. Yves Kerremans is de samensteller; Dirk Stallaert tekent nieuwe omslagtekeningen. ➲ In het Frans verschijnt in het najaar een vervolg van *De droom van de haai* van de Duitser Matthias Schultheiss. In 1986, 1991 en 1992 verschenen drie delen in het Nederlands. Of er ook nu een vertaling volgt is zeer de vraag. ➲ Bij Oog & Blik is eind mei *Helden van de Tour* van striptekenaar, illustrator en amateurwielrenner Jan Cleijne verschenen. Ter gelegenheid van de honderdste Tour de France brengt Cleijne een eerbetoon aan bekende en onbekende helden uit de wielergeschiedenis. ➲ Bij een aantal VVV's in Limburg ligt het strip-doeboek *Dupke's avonturen in het Bronnenlandrijk* met een speurtocht voor kinderen. De uitgave van tekstschrijver Kevin Bouwels en tekenares Margot Senden moet bijdragen aan het behouden van de natuur en cultuur van het Heuvellandschap. ➲ Bij uitgeverij Atlas verscheen alweer enige tijd geleden *De broodjesroofverhalen* van de Japanse schrijver Haruki Murakami. Het is een heruitgave, maar ditmaal met illustraties van de Duitse kunstenares Kat Menschik. Zij heeft een stripachtergrond en was medio jaren 1990 mede-oprichter van het undergroundblad *A.O.C.* uit Berlijn. Menschik illustreerde in 2011 ook al het Murakami-verhaal *Slaap*, eveneens een uitgave van Atlas. ➲ Sanoma bracht de erg leuke bundel *Donald Duck presenteert: Mickey Mouse lost 't op!* uit. Met strips en dossiers van detective Mickey, onder anderen van Floyd Gottfredson. Ook is er een nieuwe pocketreeks gestart: *Duckstad Pocket*. ➲ Stripauteur Fred Funcken is op 91-jarige leeftijd in Brussel overleden. Hij was samen met zijn echtgenote Liliane één van de iconische auteurs van het weekblad *Kuifje* en uitgeverij Lombard. In *Stripschrift 432* staan we hier uitgebreider bij stil.

DE HELE MAAND JUNI

NUMMER 1
VOOR EEN PROEFPRIJS

UUR U
RUSSEN OP DE MAAN!
19 SEPTEMBER 1969: DE USSR VERSLAAT DE VERENIGDE STATEN IN DE WEDLOOP NAAR DE MAAN
DUVAL & PÉCAU - BUCHET
01

TIJDELIJK SLECHTS €9,95 PER ALBUM*

WWW.SILVESTERSTRIPS.COM

SILVESTER

*keuze uit getoonde 6 hardcovers, actie loopt van 1 t/m 30 juni 2013. op=op.

ADVERTENTIE

Stripparelties
uit de Toonder Studio's

Panda

Integrale uitgave in 44 luxe banden.
Alle 199 verhalen, die tussen 1946 en 1993 in de dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen: de delen 1 t/m 33 bundelen de ondertekst-verhalen; de delen 34 t/m 44 de verhalen met de ballonteksten. Deel 34 is reeds verschenen. Prijs per deel € 56.

Koning Hollewijn

Alle verhalen van koning Hollewijn in 19 luxe banden.
Een hoogtepunt in het oeuvre van Marten Toonder!
Alle 73 verhalen die tussen 1954 en 1971 in dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen.
Deel 1 is verschenen. Prijs per deel € 56.

Heer Bommel maakt een wandeling
Ter gelegenheid van het 100e geboortejaar van Marten Toonder is een sfeervolle tekening van heer Olivier B. Bommel uitgebracht.
Elk exemplaar werd nog door Marten Toonder zelf gesigneerd en is ingelijst in een donkereiken of blankeiken lijst, met glas en passe-partout, in een oplage van 575 exemplaren. Prijs € 225.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
Telefoon: 070 3615393, E-mail: info@uitgeverij-panda.nl

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL WONDERLAND

wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

Lazarus door Rucka en Lark.

SPOOKY De trend van televisieseries die zijn stopgezet en jaren na dato als comic doorgaan, wordt opgepikt door IDW Publishing. Met ingang van juni verschijnt daar namelijk de nieuwe reeks *The X-Files: Season 10*, door Joe Harris en Michael Walsh. Pas op, aliens, want Mulder en Scully zijn terug!

FABULEUS Gerard Way *(Umbrella Academy)* en Becky Cloonan *(Demo)* hebben lang gewerkt aan hun zesdelige en bij uitgeverij Dark Horse Comics ondergebrachte miniserie *The True Lives of the Fabulous Killjoys*. Begin juni is het zover, want dan ligt het eerste nummer in de winkels. Gabriel Bá verzorgt een variantcover.

STEDELIJK Na drie jaar afwezigheid is *Astro City* van Kurt Busiek *(Marvels)* en Brent Anderson terug. De serie die halverwege de jaren 1990 bij Image Comics werd gelanceerd en na de verkoop van WildStorm mee naar DC Comics verhuisde, begint met een nieuw eerste deel, maar wel dezelfde vertrouwde makers.

VIJANDEN Met een film op komst is het geen verrassing dat Marvel Comics meer titels uitgeeft over Spider-Man. Toch komt de lancering van de nieuwe maandelijkse reeks *The Superior Foes of Spider-Man* (door Nick Spencer en Steve Lieber) onverwacht, want de hoofdrollen zijn weggelegd voor niet de held, maar de schurken.

Superman en Batman in één comic.

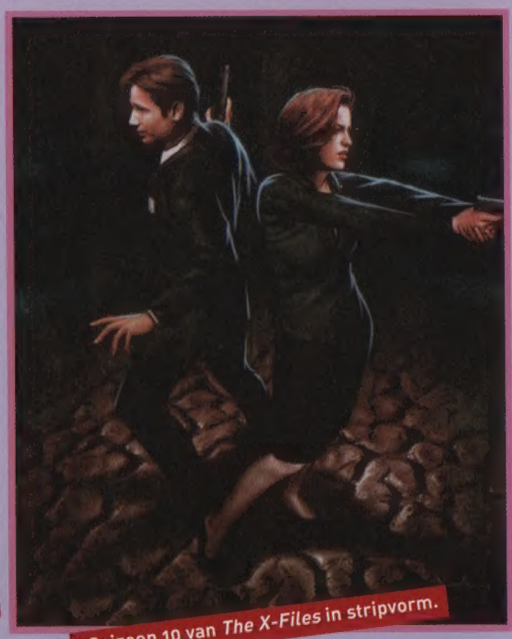

Seizoen 10 van *The X-Files* in stripvorm.

Satellite Sam door Fraction en Chaykin.

→ SUPERHELDEN

In 1993 waagde Dark Horse Comics zich voor het eerst aan superhelden. De uitgeverij had zich altijd toegelegd op comics over films en tv-series, maar zeker toen bij Marvel Comics en DC Comics record na record werd gebroken en de comicwereld hoogtijdagen vierde, wilde Dark Horse daar wel aan meedoen. Onder de naam 'Comics' Greatest World' verschenen superheldentitels als *X*, *Motorhead* en *Ghost*. En op dat moment belandde de superheldenmarkt in een vrije val. Dark Horse zette de series stop en richtte zich weer voornamelijk op licentiestrips.

Tijden veranderen. Vorig jaar liet Dark Horse voorzichtig een ballonnetje op met een herstart voor *Ghost* (gemaakt door Kelly Sue DeConnick en Phil Noto) en in de serie *Dark Horse Presents* wordt sinds die tijd geëxperimenteerd met af en toe korte verhalen over gekostumeerde superhelden. Begin dit jaar heeft uitgever Mike Richardson zich openlijk uitgesproken voor een terugkeer naar het superheldengenre. Niet voor series die zich afspelen in één groot universum en niet voor crossovers, maar wel voor superheldentitels door schrijvers en tekenaars van naam. Op dit moment heeft *Ghost* gezelschap van het eveneens herstartte *X* (door Duane Swierczynski en Eric Nguyen) en *The Victories* (door Michael Avon Oeming), maar in de maand juli komen daar twee nieuwe titels bij. *Catalyst Comix* is ook een soort herstart, maar dan met een nieuwe invulling en nu geschreven door Joe Casey (bekend van de titel *Sex*) en met tekenwerk van Dan McDaid en Ulises Farinas. En *Captain Midnight*, door Joshua Williamson *(Masks and Mobsters)* en Fernando Dagnino *(Suicide Squad)* wordt zelfs neergezet als een sleuteltitel.

Is de hernieuwde interesse in superhelden weer gedoemd tot mislukken of is de situatie nu zo anders, met elk jaar grote superheldenfilms in de bioscoop, dat de geschiedenis zich eigenlijk niet kan herhalen? We zullen het zien.

→ SUPERMAKERS

In juni gooit DC Comics, één van de uitgeverijen die al decennia lang is gespecialiseerd in superheldencomics, het eens helemaal op de makers van naam. Dat gebeurt met de lancering van twee nieuwe, maandelijkse series. Het bal wordt geopend door *Batman/Superman* van schrijver Greg Pak *(World War Hulk)* en tekenaar Jae Lee *(The Dark Tower)*, een serie die de twee bekendste superhelden van de uitgeverij samenbrengt. Onder de oude continuïteit bestond een dergelijke serie ook al, maar dit is de eerste keer na de herstart van het gehele DC-universum.

Een week later volgt het eerste nummer van *Superman Unchained*, gemaakt door Scott Snyder (de vaste schrijver van *Batman)* en tekenaar Jim Lee (vorig jaar de vaste tekenaar van *Justice League)*. Snyder had al langer door laten schemeren dat hij graag ooit iets voor Superman zou schrijven en Lee was bijna tien jaar geleden de tekenaar van *Superman: For Tomorrow*, dus aan de motivatie zal het niet liggen. En dat de film *Man of Steel* in dezelfde week in première gaat, is uiteraard geen toeval. De losse nummers tellen tweeëndertig pagina's en kosten $3.99.

Bij Image Comics zijn het schrijver Greg Rucka *(The Punisher)* en tekenaar Michael Lark *(Daredevil)* die beginnen aan een nieuw project waarmee de uitgeverij hoog inzet. Het maandelijkse *Lazarus* verhaalt over een dystopische toekomst waarin de overheid niet meer bestaat en enkele grote families de macht hebben.

Het eerste deel verschijnt eind juni. Een maand later wordt nog maar eens groots uitgepakt, dan met *Satellite Sam*, een nieuwe titel van Matt Fraction *(Fantastic Four* en *FF)* en Howard Chaykin *(Black Kiss)*. Het New York van 1951 vormt de achtergrond voor een eigenzinnig verhaal over de ster van een dagelijkse tv-serie. Losse nummers zijn $3.50.

Het is helder: Image klopt weer nadrukkelijk aan de deur van bekende makers.

olav.beemer@stripschrift.nl

Dark Horse gaat voor superhelden.

Gabriël Kousbroek

Kunstenaar met twee linkerhanden

ERIK VAN DER HOEVEN

FOTO ERIK VAN DER HOEVEN

De worsteling van een kind van beroemde ouders. Daarover gaat zijn autobiografische literaire beeldroman, zegt Gabriël Kousbroek. De ironie wil dat zijn *Kousboek* vooral media-aandacht krijgt door een incident tijdens een bezoek dat hij 'als kind' met zijn ouders bracht aan Gerard Reve.

Gabriël Kousbroek (Parijs, 1965) woont aan een Amsterdamse gracht. Overal staan, liggen of hangen nog objecten uit de anekdotes die aan bod komen in zijn grafische roman *Kousboek* 'Alleen het mes van de huurmoordenaar ontbreekt.'

Zijn vader schreef veel over kampervaringen in Indië, maar op vragen kreeg zijn zoon geen antwoord. Gabriël moest zijn boeken maar lezen. Het gevolg was dat Gabriel gefascineerd raakte door oorlog en wapens. Hij begon thuis zelfs een oorlogsmuseum. 'Als kind romantiseer je oorlog. Het is pief, paf, poef. Dat beeld verandert als je Erich Maria Remarque leest of Curzio Malaparte. Wat blijft is de fascinatie voor de techniek.'

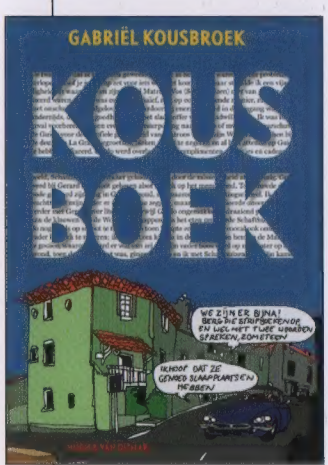

Uit de toon vallen

Gabriëls ouders waren intellectuelen. Rudy Kousbroek en de Amerikaanse Ethel Portnoy hadden elkaar op de trappen van de Sorbonne ontmoet in 1949. Ethel studeerde met een Fullbright-beurs bij Levi Strauss en

IN DE ZOMER van 1981 ging ik naar mijn vader die in Parijs woonde, zoals ik altijd deed sinds de echtscheiding.

Ik had punkneigingen en omdat mijn vader altijd aan het werk was en niet gestoord wilde worden zwierf ik door het centrum van Parijs, op zoek naar gezelschap en attributen voor mijn punkoutfit.

Deze ochtend had ik weer eens ruzie met mijn vader gehad over hoe ik eruitzag. Hij vond dat mijn verschijning mij tot een crimineel maakte en dat een fatsoenlijk mens zich niet zo hoorde te kleden, dat mode een verzinsel was en dat ik in zijn omgeving keurige kleding moest dragen, zoals een overhemd met lange mouwen op een beige corduroy broek, met degelijke bruine leren schoenen eronder en mijn haar keurig in een scheiding naar rechts gekamd. Gedwongen in het correcte keurslijf van mijn vader. O, gruwel!! Zo wilde ik niet zijn!

WAT IS DAT.. OM JOUW POLS? WAAROM TOCH!!
DAT IS MIJN PUNK POLS BAND!
ALLE MODE IS EEN HEDONISTISCH VERZINSEL!!
JE ZIET ERUIT ALS EEN CRIMINEEL, ZOLANG JE HIER TE GAST BENT, TREK JE ANDERE KLEREN AAN, ZONDER GATEN OF SCHEUREN! EN DOE ONMIDDELLIJK DIE BELACHELIJKE POLSBAND AF!!

MIJN ONTMAAGDING OP PÈRE-LACHAISE 62

Roland Barthes. Rudy gaf scholieren bijles wiskunde. Ze trouwden en kregen al snel een dochter, Hepzibah. Ethel werkte bij Unesco en was kostwinner. Rudy schreef gedichten en essays, knutselde aan oude auto's en voedde zijn dochter op. Gabriël was een nakomertje, zijn zus was al twaalf. Na zijn geboorte zegde Ethel haar baan op. Ook zij ging schrijven.

Rudy Kousbroek had als correspondent in Parijs van *Algemeen Handelsblad* de aandacht getrokken. *Haagse Post* bood hem een voltijdbaan aan. Het gezin verhuisde begin jaren 1970 naar 's-Gravenhage. Als kind van intellectuelen ging Gabriël naar een Montessorischool. Eigenlijk begon daarmee de ellende. Tien jaar eerder was de Cito-toets ingevoerd. Het gezin Kousbroek woonde toen in Parijs en Montessorischolen hebben een broertje dood aan toetsen. 'Ik zag de toets als zomaar een testje. Niet als een examen dat gevolgen zou hebben voor de rest van mijn leven.'

Gabriël kreeg niet het verwachte gymnasiumadvies maar moest naar de Mavo. 'De school was een fabriek. Er zaten vooral kakkers op. Ik viel uit de toon, werd onwijs gepest.'

Tot overmaat van ramp besloten zijn ouders uit elkaar te gaan. Hij bleef zitten in de tweede klas van de Mavo. Terwijl Rudy al lang een vriendin had, gaf hij zijn zoon de schuld van de scheiding. Hij en Ethel zouden te verschillend denken over opvoeding. Pas jaren later hoorde hij van Hepzibah dat het écht niet door hem kwam.

Kont tegen de krib

Rudy Kousbroek had zijn zoon geleerd te argumenteren en te discussiëren, maar hem ook ingepeperd dat hij zijn plaats moest kennen, en niet kon tippen aan de literaire kwaliteiten van zijn vader. Ethel zei: 'Prachtig, maak je er nog één?' als Gabriël een tekening maakte. Rudy mopperde: 'Dat kan beter, doe het eens opnieuw'. 'Mijn vader creëerde een *adversary*, een tegenstander.'

Gabriël haalde net als zijn vader dingen uit elkaar om te weten hoe ze werkten. Maar kreeg ze dan niet meer in elkaar. Hij had twee linkerhanden. Op school werd zelfs één linkerhand niet geaccepteerd. 'Op het Montessori probeerden ze me al met rechts te laten schrijven. In de tweede van de Mavo bonden ze een hand op mijn rug om me daartoe te dwingen.'

Gabriël gooide zijn kont tegen de krib en ging van school. Hij radicaliseerde, ging kraken en werd punk. Punk ontdekte hij toen zijn zus hem meenam naar een optreden van The Damned in 't Paard van Troje – waar zij als programmeur werkte.

In de zomervakanties ging hij naar Parijs, waar Rudy woonde met zijn stiefmoeder Sarah Hart. Zijn vader liet hem 'zijn Parijs' zien, maar dwong hem een pak te dragen. Als Gabriël alleen op stap ging, trok hij buiten direct zijn punkplunje aan.

Op zijn zestiende ging hij samen met zijn iets jongere schoolkameraad Guido op vakantie. Op weg naar Parijs bezochten ze met Rudy de bevriende tekenaar Kamagurka en in Parijs Willem. Diezelfde vakantie volgde een

Geen tekst in de marge
Hier beginnen. Zo tikken dat de regels op één lijn staan met de cijfers. Alle regels zoveel mogelijk even breed.
GENIAL!
LIËN!
HÀP!
AH! '67
THE SUMMER OF LOVE
En toen barstte ze in tranken uit. Maar →

GEHEEL LINKS - Gabriël Kousbroek met Mussolini-helm, die hij vond in Rome, onder het Forum Romanum.

LINKS EN ONDER - *Tekenjam* met Kamagurka en Willem, 1981.

GEHEEL LINKSONDER - Pagina in *Kousboek* van een verhaal dat zich afspeelde ten tijde dat Gabriël bij zijn vader in Parijs woonde. Voor het boek is een bijzondere vorm gekozen. Het verhaal aan de bovenzijde van de pagina's wordt eronder opnieuw verteld, maar dan in stripvorm.

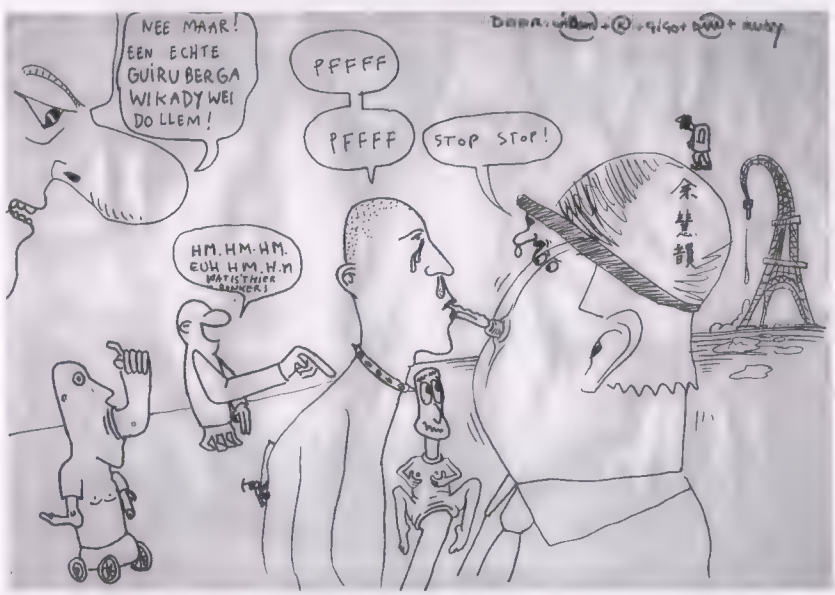

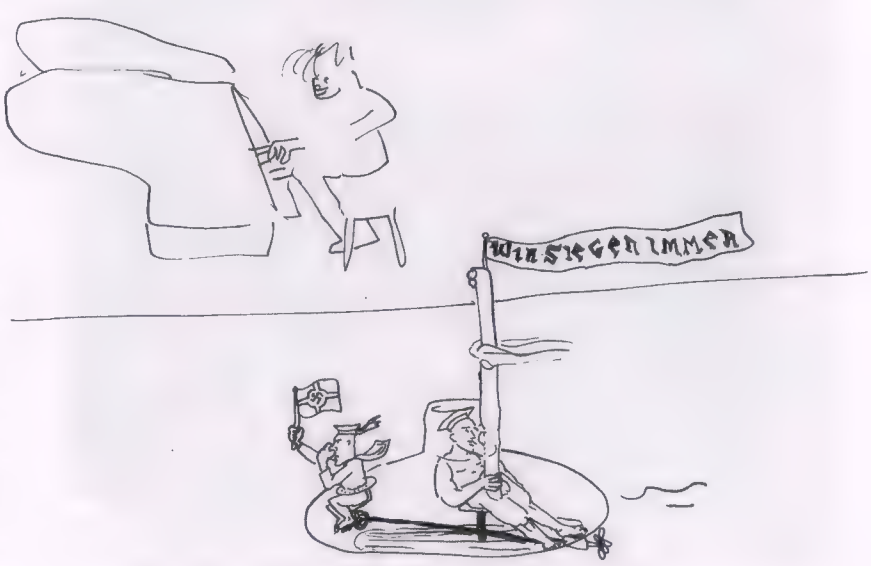

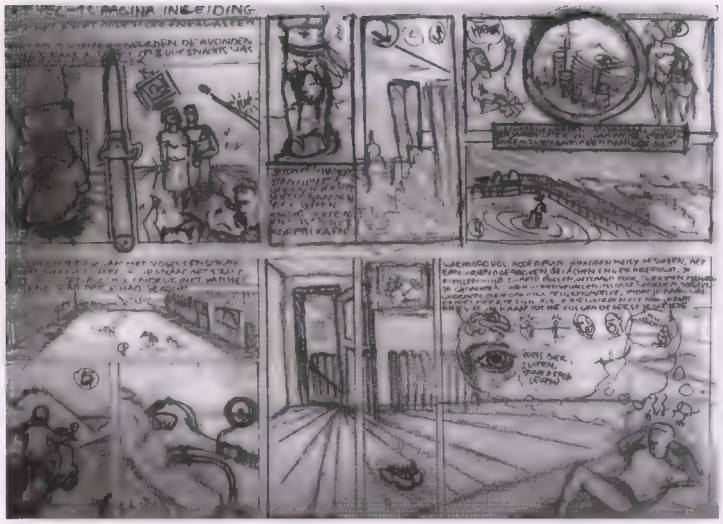

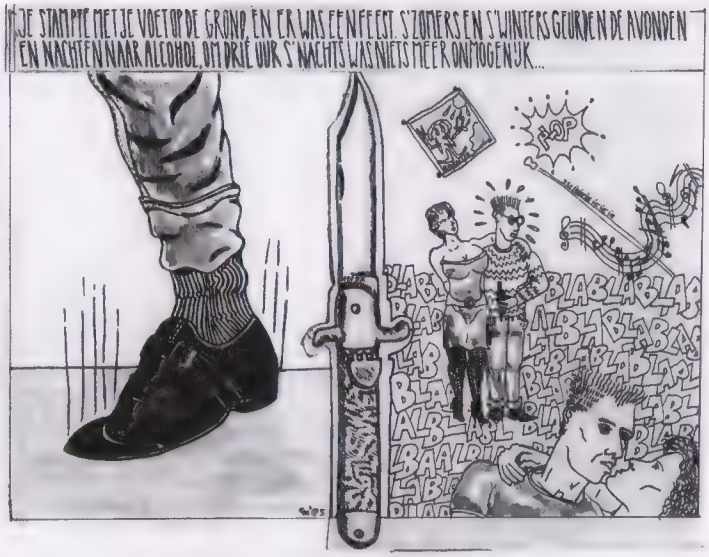
JE STAMPTE MET JE VOET OP DE GROND EN ER WAS EEN FEEST. S'ZOMERS EN S'WINTERS GEURDEN DE AVONDEN EN NACHTEN NAAR ALCOHOL. OM DRIE UUR S'NACHTS WAS NIETS MEER ONMOGELIJK...

BOVEN - Opzet en pagina's uit het verstripte verhaal *De jongen met het mes* van Remco Campert.
ONDER - Steentjes gooien naar Reve.

bezoek aan schrijver Gerard Reve en diens partner Joop Schafthuizen. Over een incident tijdens dat bezoek schrijft Reve in *Het boek van violet en dood*. Tot zijn verbazing begint Gapie, de puberzoon van Eddie Kleingeld, ineens met stenen naar hem te gooien. In *Kousboek* geeft Gabriël zijn versie van het incident. Hij pakt kiezels op

Op het achtererf, bij de ruïne van een kapel met een prominent geplaatst Mariabeeld, gingen we aan tafel. Schafthuizen had lekker gekookt, maar de misselijkheid maakte dat ik weinig at. Guido werd bij Gerard op schoot gehesen alsof hij ook op het menu stond. Toen duwde de oude geilaard zijn tong in Guido's mond, zogenaamd als begroetingsritueel. Ik keek naar dat tafereel en verwachtte dat mijn vader er iets van zou gaan zeggen, maar die was er kennelijk blind voor.

Hij discussieerde onverstoorbaar met Gerard verder over literatuur, terwijl Guido ongemakkelijk draaiend probeerde te ontsnappen aan de klauwen van de Wolf. Na het eten probeerde Gerard Guido nogmaals op schoot te trekken en toen knapte er iets in mij, vooral ook omdat mijn vader het allemaal leek te negeren. Ik besloot om kiezels in de richting van hem en de Matroos te gooien, waarop Gerard er wat van zei en mijn vader boos op me werd.

IK GELOOF ER NIETS VAN! HOE MOET DE LEERLING DAN DE VOLGORDE BEPALEN? DIT ZOUDE ONZE LIEVE HEER NOOIT DULDEN..
EIGENLIJK NIET MAAR VOOR DIT NOU MATROOS, DOE MAAR NOG MAAR EEN TJE
WILT JULLIE NOG WAT WIJN?
IK GELOOF DAT JE EEN BOEK KAN SCHRIJVEN ZOALS EEN PLAAT
HET IS HEERLIJK HIER!
ALS JIJ HIER KOMT WONEN, DAN GEVEN WE JOU EEN ROODE SPORTWAGEN!
JE KUNT OP ELKE WILLEKEURIGE PLAATS BEGINNEN!
KOM MAAR OP SCHOOT BIJDE OUDE WOLF!!
MOND JE OPEN, EN OOGJES TOE..
ALSDIT MAAR GOED GAAT...

GAPIE KLEINGELD

als Reve en Schafthuizen voor de zoveelste keer zijn vriendje Guido seksueel belagen.

Al snel keert Gabriël de krakerswereld teleurgesteld de rug toe. Hij leert zeefdrukken, op een cursus in 't Paard van Troje. Hij gaat weer bij zijn moeder wonen, gaat opnieuw naar school en doet eindexamen.

In zijn krakerstijd tekent hij in fanzines als *Brullend Breekijzer* en anarchistisch maandblad *De Vrije*. Hij is welkom bij bijna alle kunstacademies in Nederland en Vlaanderen. Zijn eerste voorkeur is Antwerpen, een degelijke klassieke opleiding. Hij bedenkt zich als de Vlaamse opleiding vooral klassikaal gipsen koppen tekenen betekent. Hij kiest voor Amsterdam en de Rietveld Academie.

Beeldreportages

Het liefst wil hij strips maken. Willem, Kamagurka en Joost Swarte zijn voorbeelden. Er is een probleem. 'In de rest van Europa worden strips als beeldende kunst omarmd. In Nederland niet. Dat zal wel calvinistisch zijn.' Dan maar grafisch ontwerpen. Maar dat blijkt in de praktijk mierenneuken op de vierkante millimeter. Hij kiest voor een individueel pakket, op een omstreden, experimentele afdeling bij René van der Land. Conflicten zijn de oorzaak dat hij de opleiding zonder diploma verlaat.

Gabriël vertrekt naar de Verenigde Staten, maakt een rondreis en heeft allerlei baantjes. Met zijn Rietveldpasje komt hij binnen op de Cooper Union. 'Daar leerde ik modeltekenen en anders naar dingen kijken, zodat je meer diepte in je tekeningen krijgt. Cruciaal is het *point of view*, de volgorde van waarneming.'

Terug in Nederland begint hij galerie De Verdieping, samen met jeugdvriend Ivo en een conservator van het Stedelijk Museum. De galerie richt zich op hedendaagse kunst, werk van *after nature*-schilders als Peter Klashorst, Jurriaan van Hall en Justus Donker. De Verdieping houdt het drie jaar vol.

Gabriël schaft een Amiga-computer aan en wordt video jockey. 'Ik werkte 10 jaar in de Mazzo en toerde als vj en lid van de band 'Dichters dansen niet' van Serge van Duijnhoven door de Nederlands sprekende wereld. Tot Zuid-Afrika aan toe.' Hij werkt als video-editor en maakt

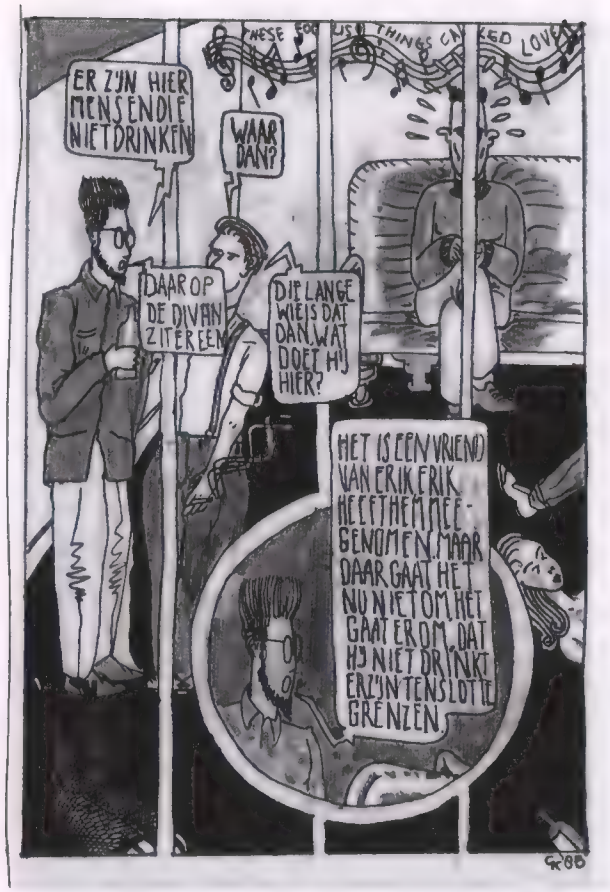
ER ZIJN HIER MENSEN DIE NIET DRINKEN
WAAR DAN?
DAAR OP DE DIVAN ZIT ER EEN
DIE LANGE WIE IS DAT DAN, WAT DOET HIJ HIER?
HET IS EEN VRIEND VAN ERIK ERIK HEEFT HEM MEE-GENOMEN, MAAR DAAR GAAT HET NU NIET OM, HET GAAT ER OM, DAT HIJ NIET DRINKT ER ZIJN TENSLOTTE GRENZEN.

voor de lokale tv zender Bellissima onder meer het egodrama *Maksgaap*.

Stripjes tekende hij voor undergroundblaadjes als *Roboduck* en *Stukah*. Hoe je een strip opbouwt leerde hij uit een boek van Duc. (De Franse tekenaar Bernard Ducourant, die twee boeken *L'art de la BD* maakte over het tekenen van strips. In 1984 en 1986 in een Nederlandse vertaling verschenen bij uitgeverij Mondria. Red.). Gabriëls eerste echte strip was *De jongen met het mes*, een verstripte versie van een verhaal van Remco Campert. Hij kreeg toestemming het verhaal uit te geven, maar de strip bleef in een la liggen. Eind 2012 verstripte Dick Matena hetzelfde verhaal voor *HP/De Tijd*. Gabriël mist daarin de ruimte voor de verbeelding van de lezer/kijker. Terwijl hij de eigen scenario's en eerder werk van Matena prachtig vindt.

In 2008 breekt de crisis uit. Ineens zit Gabriël zonder werk. Hij gaat weer professioneel tekenen. Omdat illustreren voor *De Groene Amsterdammer* geen vetpot is, wordt hij postbode bij Sandd. 'Die betalen letterlijk per gewicht.' Echt geld verdient hij pas weer met zijn vaste aanstelling bij de auteursrechtenorganisatie Lira.

Op het forum *stripmakers.com* kreeg Kousbroek kritiek op zijn gebruik van harde, primaire kleuren. Het zij zo. Er komt een tweede *Kousboek*, ook autobiografisch, maar dan een doorlopend verhaal en niet meer over zijn ouders. Zijn droom blijft beeldreportages maken, zoals Willem mocht doen voor *Libération*.

erik.van.der.hoeven@stripschrift.nl

Werk van Gabriël Kousbroek uit zijn *Kousboek* is vanaf 13 juni te zien in Gallery Frank Taal, Van Speykstraat 29, Rotterdam.

Lieve lezers...

ILLUSTRATIE FRITS JONKER

Wat het is met de Nederlandse stripscene: dat vreselijke kuddegedrag. Begint er iemand met een literatuurverstripping, gaat iedereen opeens boeken verstrippen. Verschijnt er een vrouw met een autobiografische strip, worden we overspoeld met autobiografische stripmaaksters. Dan begint iedereen opeens heel kut te tekenen en in melige grappen te grossieren en op dit moment is het kennelijk in de mode om Nederlandse schilders centraal te zetten in 'graphic novels'.

Hoe doen die stripmakers dat? Besluiten ze met elkaar op het Stripmakersforum om allemaal hetzelfde te gaan doen of horen ze van elkaars plannen in het roddelcircuit en besluiten ze dan andermans goede ideeën te jatten?

Of hebben ze misschien een goed gevoel voor de tijdgeest?

Ik heb mijn buik inmiddels wel vol van al die verstrippingen, bewerkingen, odes en hommages. Niet dat ik geen interessante Nederlandse dingen voorbij heb zien komen, de afgelopen tijd. Ik vond de Spinoza-strip van Jason Beekes mooi, en *Op weg naar Zoar* van Liesbeth Labeur is ook heel geslaagd.

Maar ik zou wel weer eens gegrepen willen worden door een goed, origineel verhaal met aansprekende personages. Gelukkig ben ik niet aangewezen op uitsluitend Nederlandse strips. De afgelopen maanden las ik fantastische strips van Glynn Dillon, Patrick McEown, Agnes Maupré, Vera Brosgol en van een hele reeks Franse stripmakers waar ik nog nooit van had gehoord. Levensechte personages in levensechte situaties. Nou ja, soms kwam er een spook bij kijken, maar daar werd dan levensecht op gereageerd, dat bedoel ik eigenlijk.

De grootste verrassing, maar dat was alweer afgelopen zomer, was voor mij het boek *Portugal* van Cyril Pedrosa. Ik las dat in het vliegtuig en trok daarmee de aandacht van drie stewardessen die om de beurt naast me kwamen hurken om eens goed te kijken wat voor prachtigs ik daar in mijn handen had. Een stripboek als *babe-magnet*, dat had ik nog niet eerder meegemaakt.

Dit wordt een beetje hetzelfde gezeur als onlangs over de Nederlandse televisie te horen was: waarom heeft Nederland nou niet zo'n goede televisieserie als *Borgen*? Ik wil weten waarom er in Nederland eigenlijk nooit een stripboek verschijnt als *Hairshirt*, of *The Nao of Brown*, of *Anya's Ghost*. Of *Portugal*. Gewoon een goed verhaal over wat mensen elkaar aandoen, wat ze doormaken, hoe het is om te bestaan.

Ik kan eigenlijk maar één Nederlandse stripmaker verzinnen die zulke verhalen maakt: Guido van Driel. Verder niemand. Toch?

Dus dat is mijn vraag: wie maakt er een mooi verhaal over een gewoon mens die het moet zien te rooien in een gewone mensenwereld, en dat-ie dan aan het einde zichzelf opnieuw heeft uitgevonden, of juist het onderspit heeft gedolven.

Gewoon een mooi verhaal.

Wie biedt?

peter.breedveld@stripschrift.nl

Lax
Demarreren binnen kaders

MICHEL VAN MERRIENBOER

FOTO MICHEL VAN MERRIENBOER

ONDER – ***De eekhoorn van de Vel'd'Hiv*** **is het vierde album waarin Lax zijn passie voor het wielrennen toont.**

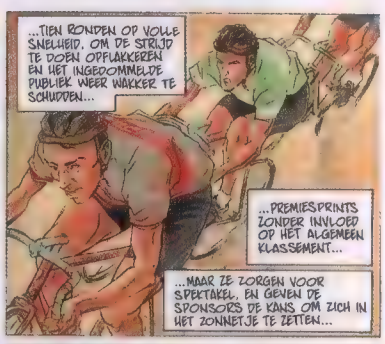
...TIEN RONDEN OP VOLLE SNELHEID, OM DE STRIJD TE DOEN OPFLAKKEREN EN HET INGEDOMMELDE PUBLIEK WEER WAKKER TE SCHUDDEN...
...PREMIESPRINTS ZONDER INVLOED OP HET ALGEMEEN KLASSEMENT...
...MAAR ZE ZORGEN VOOR SPEKTAKEL, EN GEVEN DE SPONSORS DE KANS OM ZICH IN HET ZONNETJE TE ZETTEN...

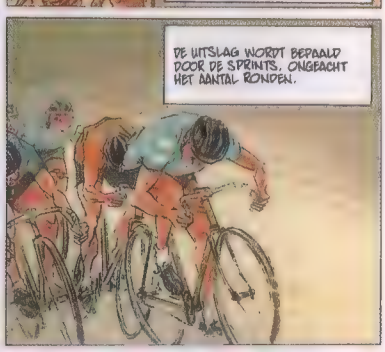

...ER ZIJN VIJF REEKSEN VAN TIEN SPRINTS, EEN ELKE TIENDE RONDE. OM HALFVIER, ACHT UUR, TIEN UUR, MIDDERNACHT EN TWEE UUR. DIE LAATSTE ZAL ZO BEGINNEN...

We kennen Christian Lacroix (2 januari 1949, Lyon) van zijn signatuur Lax en het elftal albums uit de *Vrije Vlucht*-reeks van Dupuis. Maatschappijkritische verhalen met toppers als *Vergeten in Annam*, *Het ibismeisje* of *Azrayen'*. Bij Dupuis verscheen ook de detectivereeks *De Kraai*. De laatste jaren heeft Lax zijn thuis gevonden bij uitgeverij Futuropolis waar hij los kan gaan over het wielrennen. Dat is naast tekenen zijn tweede passie. In het Nederlands verschijnen deze strips sinds 2010 bij uitgeverij Daedalus. Recent kwam *De eekhoorn van de Vel'd'Hiv* uit, over het wielrennen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Dit laatste album, *De eekhoorn van de Vel'd'Hiv*, is het vierde op rij dat over wielrennen gaat. De eerste, *De teenloze adelaar*, kwam nog uit bij Dupuis en raakte in korte tijd uitverkocht, waarna er snel een Nederlandse herdruk van verscheen. Daedalus bracht twee delen uit van *Vinkenbrood*, over het harde leven van de mijnwerkers en de legendarische kasseien van Parijs-Roubaix.

Ook in het onlangs uitgekomen *De eekhoorn van de Vel'd'Hiv* gaat het Lax niet alleen om het wielrennen. Hij laat ook zien wat mensen moeten doorstaan om over-

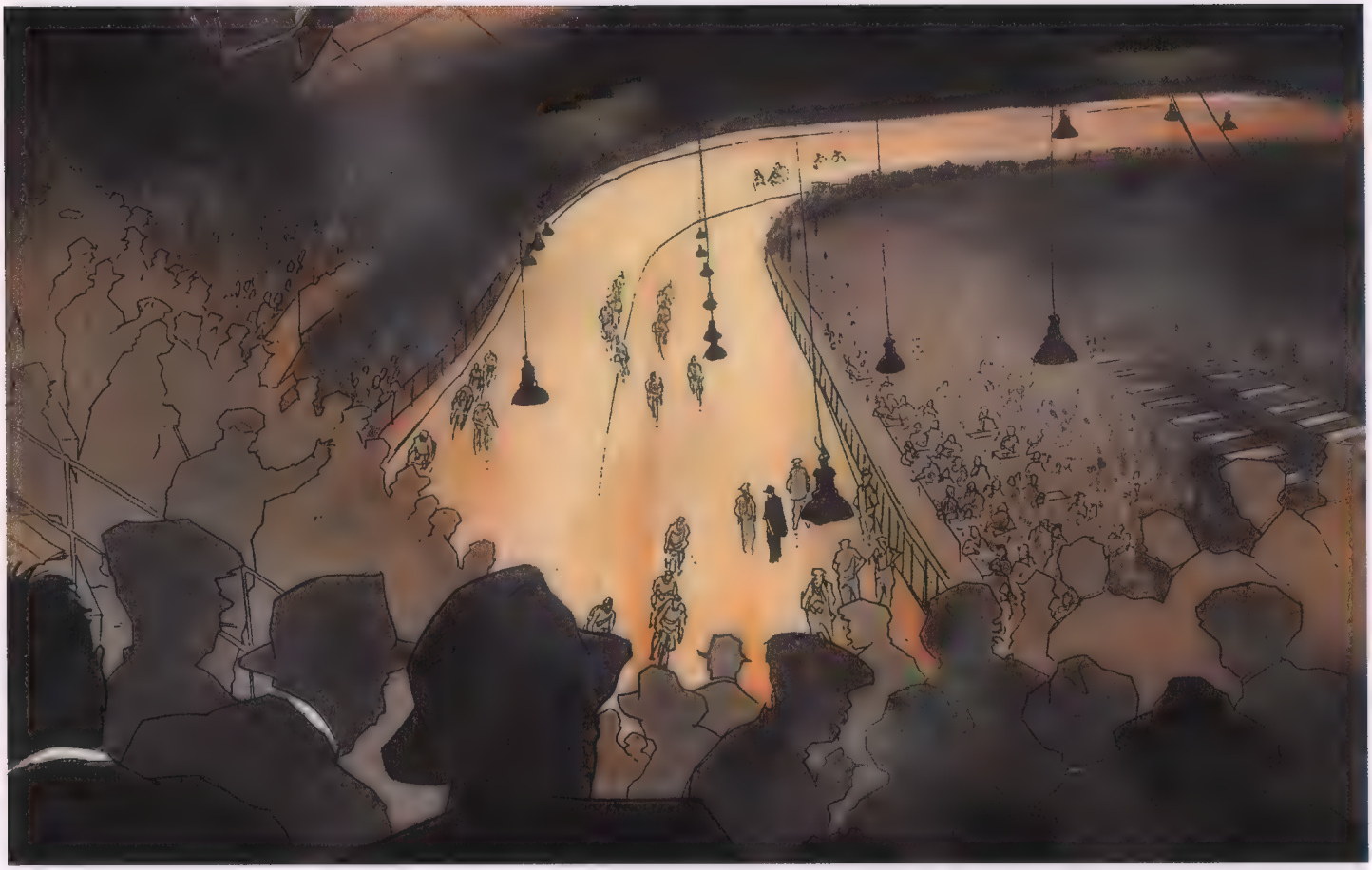

eind te blijven en hoe zij ondanks hun beperkingen tot persoonlijke overwinningen komen.

Het overleven

Wat wil je vertellen met de personages in de wielrenalbums?

Lax: Vooral in de verhalen die ik wijd aan de fiets staat het hoofdpersonage altijd in het licht van de verovering, in het maatschappelijke beklimmen van de ladder. Een personage wil iets bewijzen en soms is het iemand met een handicap. Voor mij betekent dit iets wat ik van dichtbij heb meegemaakt met mijn gehandicapte broer. Ik heb hem z'n hele leven zien vechten, om te kunnen bestaan en te overleven! In *De teenloze adelaar* vertel ik over een renner die nadat zijn tenen geamputeerd moesten worden, toch de Tour de France rijdt. In het album *De eekhoorn van de Vel'd'Hiv* is er wederom sprake van een personage met een handicap. Hij heeft een afwijking aan zijn hand, die hij niet kan gebruiken, en wordt een oorlogsverslaggever. De titel is deels afgekort en Vel'd'Hiv slaat op de wielerbaan, Le Vélodrome d'Hiver, in Parijs. Die overdekte baan is in 1959 gesloopt. De Fransen gingen daar niet alleen naartoe voor de wielerwedstrijden; er werd ook gebokst, er traden zangers op en er waren evenementen zoals Holiday on Ice. De fietsers die daar hun rondjes maakten, werden de *'L'écureuil'*, de eekhoorns, genoemd, de acrobaten van de piste.

Ben je ook een liefhebber van het hedendaagse wielrennen, of hou je alleen van de verhalen van vroeger?

Ik hou van de sport, bovendien fiets ik graag in de omgeving waar ik woon. Ik ben zelfs benaderd door de organisatie van de Tour de France, omdat zij mijn albums kennen. Ik heb drie jaar de Tour op de voet mogen volgen. Het derde jaar zat ik zelfs in de auto van Bernard Hinault. In mijn jeugd was mijn idool Eddy Merckx. Vandaag de dag heb ik bewondering voor Tom Boonen en Philippe Gilbert. Maar het wordt wel weer eens tijd voor een echte Franse kampioen.

Wat vind je van Lance Armstrong?

Nee, hem mag ik niet. Hij heeft te veel een stempel op de Tour de France gedrukt in al die jaren. Hij haalde de spanning er helemaal uit en ik vond hem erg arrogant en hard. Een cowboy die met zijn dopinggebruik alles kapot maakte.

Ik kan dat niet rijmen met je antwoord van daarvoor. Armstrong is na zijn kanker uit een diep dal gekomen en heeft iets buitenmenselijks gepresteerd.

Ja, hij heeft kanker gehad, maar ik ben daar niet al te zeer van onder de indruk. Hij is ervan genezen en kampioen geworden. Het is bekend, en ik heb daar medische stukken over gelezen, dat zijn vorm niet zeer ernstig was. Zijn genezing was geen groot wonder.

BOVEN - De beroemde, in 1959 gesloopte wielerbaan Le Vélodrome d'Hiver, afgekort tot de Vel'd'Hiv. In de Tweede Wereldoorlog deed het complex dienst als verzamelpunt voor Parijse joden die werden gedeporteerd. In de strip staan twee broers en hun vader die in eerste instantie voor de Duitsers kiest, centraal.
LINKS - Omslag van *De eekhoorn van de Vel'd'Hiv.*

ONDER - Schets van een wielrenner.

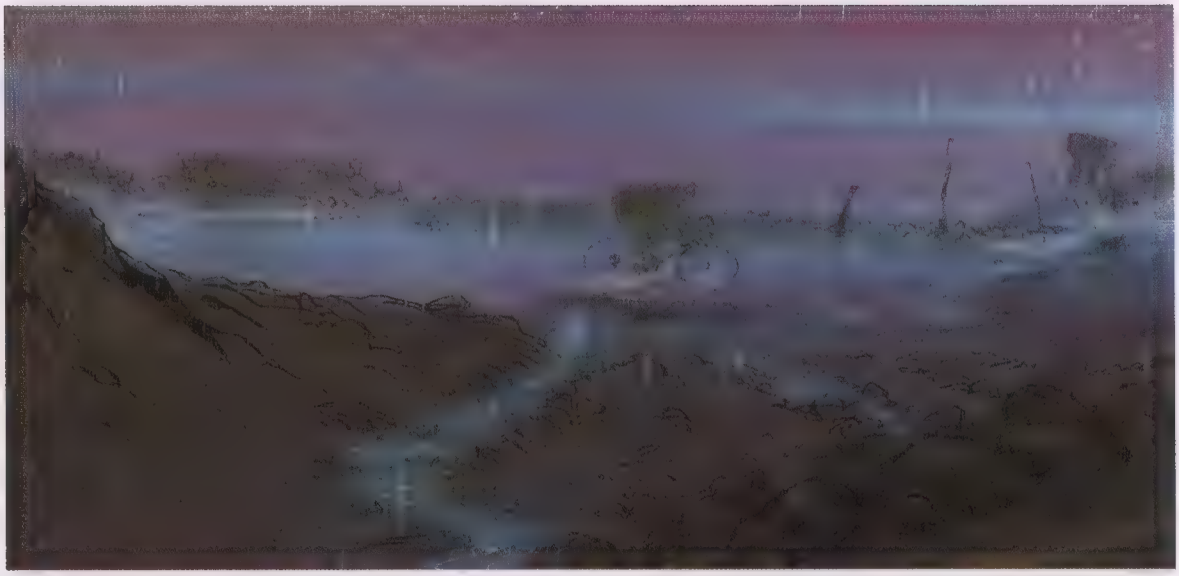

RECHTS - Lax haalt zijn inspiratie uit zware wielrenklassiekers.

ERNAAST - Een personage met een trui in de kleuren van de Franse vlag uit het wielerpeloton van zijn strip *Vinkenbrood*, door Lax speciaal voor *Stripschrift* getekend op het festival van Perros-Guirec in Bretagne.

ONDER - Lax houdt van film-noir en verzint voor *De Kraai* een man op middelbare leeftijd die na zijn ontslag detectiefje gaat spelen.
Het personage heeft een zwart pak en geel overhemd: 'De Kraai' is geboren.

Techniek

Waarom heb je veel albums gemaakt voor de *Vrije Vlucht*-reeks van Dupuis?

Ik voelde me daar met mijn werk goed in passen. Ik kreeg ook de vrijheid om bij de uitgever voorstellen te doen voor albums, alleen of met scenarist Frank Giroud; en zelfs een keer met mijn eigen zoon voor *Het andere spoor*. Mijn voorstellen vielen bijna altijd in goede aarde, dus ben ik er lang gebleven. Er is ook wel eens iets van mij afgewezen, zoals het verhaal dat zich afspeelde in Belfast, *Het verdriet van Ulster*. Gelukkig wilde Casterman deze strip wel hebben.

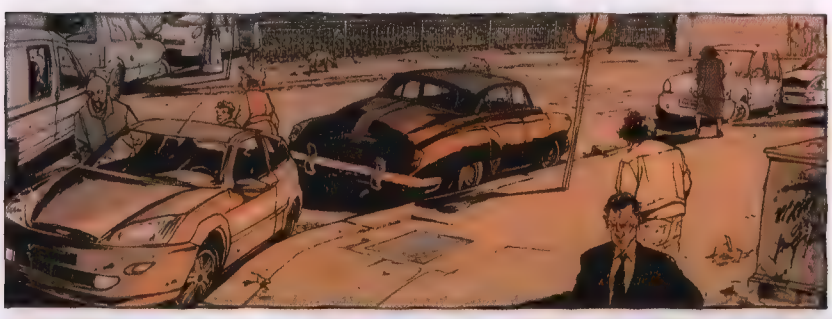

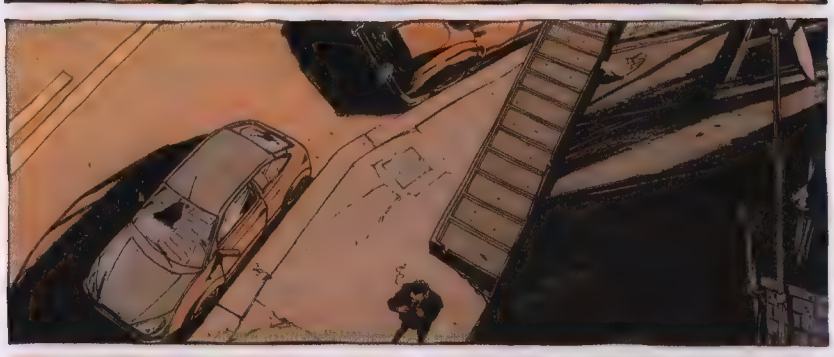

In het begin tekende je realistisch; later werd je stijl karikaturaler. Waarom die overgang?

Aanvankelijk was ik realistisch bezig toen ik begin jaren 1970 op de kunstacademie van Saint-Etienne zat. Maar ook daarna, toen ik op scenario van Michel Aubrun verhalen tekende en dingen maakte voor verschillende magazines. Begin jaren 1980 ben ik meer de kant van Disney opgegaan, met *Hector le castor* en *Maxime Tourbillon*, albums over pratende dieren, die ik bij Glénat maakte. *Maxime Tourbillon* was een erotisch getinte strip voor een volwassen publiek. *Hector le castor* en *Maxime Tourbillon* komen eveneens uit de pen van Michel Aubrun. *Hector le castor* werd geplaatst in een blad voor elf- en twaalfjarigen en daarvan verschenen twee albums. Vervolgens ben ik met *De verlichte markiezin* weer teruggegaan naar het realisme. Rond 1996, met het album *Azrayen'*, had ik zin om mijn manier van tekenen te veranderen. Het realisme vond ik niet meer leuk, ik gooide het roer om en sloeg een meer expressionistische weg in. Dat pakte vooral goed uit bij *De Kraai*.

Als deze reeks je zo aan het hart ligt, komen er dan nog nieuwe delen?

Acht delen heb ik gemaakt, in acht jaar tijd! Dat is veel en op een goed moment vond ik het welletjes. Maar ik zeg nooit nooit. (In het Frans verschenen bij Dupuis in de reeks *Spotlight* nóg twee delen, die afweken van de reguliere zes en als nevenserie *Les tribulations de Choucas (De beproevingen van de Kraai)* werd genoemd. MvM)

Ga je nog een keer van stijl veranderen?

Ik vond het belangrijk om in mijn werk regelmatig van techniek te kunnen veranderen. Maar ik ben inmiddels al wat ouder en heb heel wat jaartjes striptekenen achter me liggen. Mijn huidige manier van tekenen is voor mij oké.

Taboes

Waarom maak je geen historische verhalen meer?

Met *De verlichte markiezin* op scenario van Patrick Cothias zat ik in een periode waarin ik dat graag deed, maar tegenwoordig verlang ik daar niet meer naar terug. Vier delen waren meer dan genoeg, omdat ik het moeilijk vind ver in de tijd terug te gaan om de vereiste kostuums en paarden te tekenen. Dat kan ik beter aan een tekenaar als Rossi overlaten.

Waarom behandel je vaak maatschappelijke thema's?

Ik houd van engagement in de strip. Mijn verhalen hebben een politieke kleur of zijn in ieder geval sociaal gekleurd. Meestal spelen ze zich af tegen de achtergrond van een belangrijke gebeurtenis in de Franse geschiedenis, binnen of buiten Frankrijk. Met *Het ibismeisje*, dat zich afspeelt in Roemenië, heb ik het over de val van het regime van Ceausescu. *De Kraai* is een detective met humor en gaat meer over het Frankrijk van nu. Waarin ik toch zeker ook een aantal politieke en sociaal getinte kwesties aansnijd.

Zoals met *Het andere spoor*, het verhaal met de travestieten, dat was nogal controversieel. Je week samen met je zoon (pseudoniem Alain Bertois) af van de doorsnee avonturenverhalen en je durfde daarmee een taboe te doorbreken. Was je niet bang dat het je zou schaden?

Daar ben ik nooit bang voor geweest. Travestie en homoseksualiteit zijn ook sociale en politieke aangelegenheden. Ik maak me er sterk voor onderwerpen te behandelen die moeilijk liggen. Dat tilt de strip naar een hoger, meer literair niveau.

Ik heb altijd het geluk gehad uitgevers te hebben die daarin met me meegingen. Dat waren er niet zo veel. Voor de *Vrije Vlucht*-reeks kon ik hier zonder inmenging mijn gang mee gaan. Ik werk al ruim 20 jaar met Dupuis en altijd met dezelfde mensen. Dat schept een vertrouwensband. Meestal zijn ze snel klaar met het beoordelen van een nieuw project en geven dan hun fiat. Dat ondervind ik nu ook bij Futuropolis.

Waarom ben je ook verhalen voor anderen gaan schrijven?

Ik heb voor Frédéric Blier twee delen *Amère Patrie* geschreven (alleen verschenen in *Aire Libre*, de Franse *Vrije Vlucht*-reeks. MvM). Hij was een student van mij op de tekenopleiding aan de Grafische School Emile-Cohl in Lyon. Ik hield van zijn werk en daarom heb ik een verhaal voor hem geschreven om hem op weg te helpen.

Wat Jean Claude Fournier *(Robbedoes en Kwabbernoot, De Kannibrallen, Bizu.* MvM) betreft, voor wie ik de delen *De paarden van de wind* heb gemaakt, geldt bijna het tegenovergestelde. Hij heeft al een lange en succesvolle carrière achter de rug. Hij wilde het tekenen zes jaar geleden over een heel andere boeg gooien en vroeg mij om een verhaal. Aangezien we vrienden zijn, wilde ik dat graag voor hem doen. Het was een cadeau voor hem. Maar ik sluit niet uit dat ik voor anderen ook nog eens scenario's zal schrijven.

michel.van.merriënboer@stripschrift.nl

Met dank aan Remko Zeven voor de vertaling.

BOVEN - In het tweeluik *Vinkenbrood* brengt Lax de vernietigende gevolgen van de Eerste Wereldoorlog, het harde mijnwerkersleven en de ontsnapping en afleiding die het wielrennen biedt tezamen.
In het bijzonder gaat het om de Paasronde, de heroïsche kasseienkoers Parijs-Roubaix.
Vinkenbrood is de benaming voor de restjes eten die de kompels aan het eind van de dag voor hun kinderen mee naar huis namen.

LINKS - *De Kraai*, een hedendaagse detective: grimmig met humor. Lax schrikt er niet voor terug om er ook sociale vraagstukken in aan te stippen.

Merho stuurt vampiers naar Brugge

GEERT VAN GHELUWE

De nieuwste strip van *De Kiekeboes*, die als 136e in de reeks de titel *Schijnheilig bloed* meekreeg, speelt zich volledig af in de West-Vlaamse provinciehoofdstad Brugge. 'De Brugse Meifoor, het bloed van Jezus Christus en vampiers staan centraal in dit verhaal', vertelt hun Zoerselse geestelijk vader Merho (1948).

Merho speelde al een hele tijd met de idee om iets te doen rond de vampiers uit *De Kiekeboes* en het Brugse Heilig Bloed. Het was voor hem overduidelijk dat de Heilige Bloedkapel daarbij als uitvalsbasis voor die vampiers moest fungeren. 'De kapel is voor zo'n verhaal perfect. Om niemand echt tegen de borst te stoten, laat ik hen niet opdraven in de bovenkapel van de Sint-Basiliuskapel zelf, maar wel in de door mij verzonnen catacomben onder dat historische gebouw.

Toen de toenmalige Brugse bisschop Roger Vangheluwe van pedofilie beschuldigd werd en ontslag nam, bood hij 'zichzelf op een presenteerblaadje aan' om ook een op zijn lijf geschreven rolletje in mijn strip te spelen'.

'Een stad als Brugge in een krantenstrip als decor gebruiken, is eigenlijk om moeilijkheden vragen', constateert Merho. 'Het is altijd geweldig druk in het Venetië van het Noorden met tjokvolle straten en massa's toeristen die al die oude gebouwen willen zien.

Als striptekenaar vergelijk ik het graag met een soort van harakiri plegen omdat het ontzettend moeilijk wordt om enkel je eigen personages te laten opdraven. Een strip moet bij zo'n stadsverhaal altijd geloofwaardig blijven. Daarom was het voor mij een zegen om met de vampiers te werken. Zij leven 's nachts en dus is er automatisch weinig volk op straat. Op die manier ontstond er wel een bijkomend probleem. Brugge baadt in de nachtelijke uren in een uniek kunstlicht. Vandaar dat deze tekenaar ook bij nacht door de Brugse binnenstad dwaalde om een reeks passende foto's te nemen'.

Pleegzuster Bloedwijn

Wie het tekenverhaal in zijn handen krijgt, zal heel wat 'Brugse Bekenden' zien opduiken. Zo kan je de striphelden onder meer zien op de Markt bij het Belfort, voor de beelden van Jan Van Eyck en Guido Gezelle, bij de Bloedkapel, in het Begijnhof, het oudste Brugse café Vlissinghe uit 1515, bij het Concertgebouw, langs de Reien, bij het Sint-Bonifaciusbrugje of voor een authentiek kantwinkeltje.

Toch zit verliefd worden op een stad als Brugge er bij Merho niet direct in. 'Het is me echt wat te veel museum. Uiteraard heel charmant om er eens door te lopen als we aan zee vertoeven. Toch zou ik er niet willen wonen. Overdag duizenden toeristen terwijl het 's avonds eerder verlaten is. Daarnaast mogen ze voor mijn part die winkelstraten een stuk autoluwer maken. Al te vaak razen de wagens er nu met een veel te hoge snelheid door het centrum'.

Het gebeurt wel eens dat striptekenaars zich laten verleiden door één of andere stad of gebeurtenis om daar – al dan niet commercieel – een verhaal over te maken. 'Dat is

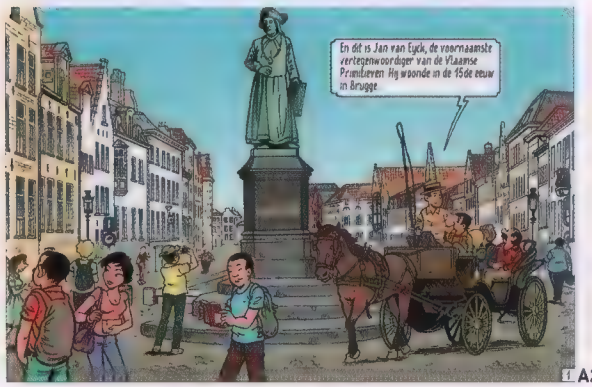

A1

A2

FOTO GEERT VAN GHELUWE

A1/A2 Beeld van Jan van Eyck op het Jan van Eyckplein.

B1

B2

FOTO GEERT VAN GHELUWE

B1/B2 De Grote Markt met Belfort op de achtergrond.

bij deze *Schijnheilig bloed*-strip zeker niet het geval. Er was blijkbaar vanuit mijn uitgever enig contact met de stad Brugge geweest maar die toonde geen enkele interesse om er wat mee te doen. Dat het album begin mei is verschenen terwijl de plaatselijke Meifoor, de kermis, toen liep en ook de Heilig Bloed Processie er snel achteraan kwam, is dan ook puur toeval'.

De stripstory start met het neerstrijken van de vampiers Mona, Benny, Vladje en opa in Brugge. Mona vermoedt dat haar man iets heeft met een 'foorwijf' omdat ze altijd de kermis achterna reizen. Dokter Van Pier en zuster Bloedwijn staan op 't Zand in Brugge met hun spookhuis of 'Het Kabinet' waar ook de Kiekeboes opduiken die een weekendje in Brugge logeren. De inmiddels verdwenen bisschop Roger Vangheluwe wordt in het verhaal Monseigneur Hoegeiligman die – hoe kan het ook anders – heel lief is voor de kindjes. Hij is maar wat blij als hij de vampierbaby Vladje bij hem op de schoot kan krijgen. Maar zoals het een echte vampier past, doet de kleine zijn werk en bijt de Monseigneur in zijn nek. De pedofiel kickt niet langer op kinderen, maar wil het Heilig Bloed opdrinken... Voeg daar nog een begrafenisondernemer met megalomane plannen aan toe en de interventie van de onvermijdelijke Brugse politiecommissaris Van In en je hebt een heel leuke actiestrip in de West-Vlaamse hoofdstad.

Het papier raakt op

De laatste jaren duiken *De Kiekeboes* regelmatig op in West-Vlaanderen. 'Dat is niet toevallig. Zes jaar terug kochten we immers een appartementje aan de kust in Wenduine. In *De Pepermunten* duiken mijn geesteskinderen op in de Westhoek waar ze in 'een echte oorlogsfilm' gaan meespelen in nage-

Zo'n beeld weegt honderden kilo's! En toch slaagt men erin het zomaar van zijn sokkel te halen! Dat wil er bij mij niet in!
Ik heb momenteel andere dingen om over te piekeren.
C1

Ik zal maar niet voorstellen om nog iets te gaan drinken in het oudste cafeetje van Brugge, zeker?
Ik wil naar het hotel! Een beetje proberen te slapen.
Ik ken die familie al heel lang, Kerfstock!
Ze zullen zich als een pitbull in de zaak vastbijten. En dan komt ons hele project op de helling te staan!
Ik los dit wel op, Van Pier! In een handomdraai!
26

C1/C2 Tafereel rond de buisstoof van het oudste café Vlissinghe uit 1515 aan de Blekersstraat.

D1

D2

FOTO GEERT VAN GHELUWE

C2

FOTO GEERT VAN GHELUWE

D1/D2 Ingang bij de Sint-Basiliuskapel of Heilig Bloedkapel.

E1

FOTO GEERT VAN GHELUWE
E2

E1/E2 Hoek van de Pijpersstraat met zicht op het Bisschoppelijk Paleis.

F1/F2 Authentieke kantwinkel Rococo aan de Wollestraat met binnen het museum van oude en nieuwe kant.

G1/G2 Hotel-restaurant Bourgoensch Hof aan de Wollestraat.

H1/H2 Bij de brug aan de Spinolarei met oude herenhuizen aan rechterkant.

I1/I2 Bij het Sint-Bonifaciusbrugje achter de Onze Lieve Vrouwkerk.

J1/J2 Het beeld van Guido Gezelle op het Guido Gezelleplein.

F1

FOTO GEERT VAN GHELUWE
F2

G1

FOTO GEERT VAN GHELUWE
G2

maakte loopgraven. Ook het verhaal van *Alle eendjes* zette vorig jaar de kuststreek met De Haan en de retrofeesten van 'Trammelant' in de kijker,' vertelt Merho die als favoriete aperitief een Roeselaarse Rodenbach van het vat verkiest samen met een portie zelf te pellen grijze Noordzeegarnalen. 'Ik ben daar echt weg van!', knipoogt de man uit Zoersel.

'Een andere link is dat ik al jaren teken op het inmiddels niet meer op de markt zijnde Schoeller-tekenpapier. De zaak waar ik altijd ging, kon me geen papier meer leveren. Gelukkig kreeg ik toen een adresje in Kortrijk. Samen met mijn vrouw Ria reed ik naar de Gulden Sporenstad en kocht er de volledige voorraad op. Ik schat in dat er nog een voorraad ligt voor vier jaar *De Kiekeboes*-avonturen.'

Hij overweegt in de toekomst over te schakelen naar digitaal inkten. 'Peter Koeken, mijn assistent van het eerste uur, gaat begin volgend jaar met pensioen. Wat dat origineel inkten betreft, sta ik daar anders in dan bij voorbeeld mijn goede vriend Hec Leemans. Die wil enkel maar met papier werken en dus naast elke potloodschets ook een werkelijke inkttekening hebben. De laatste maanden heb ik al wat digitale experimenten gedaan en dat lukt vrij aardig. Heel recent nog zijn alle tekeningen van de stripmuur van Turnhout op die manier gecreëerd. Het is echt veel gemakkelijker werken als ze zoals in de Kaartenstad heel groot afgebeeld moeten worden. De lijnen blijven, zelfs bij de grootste vergroting, altijd perfect van kwaliteit!', besluit Merho die – al wordt hij in oktober 65 jaar – graag meegaat met zijn tijd.

geert.van.gheluwe@stripschrift.nl

H1

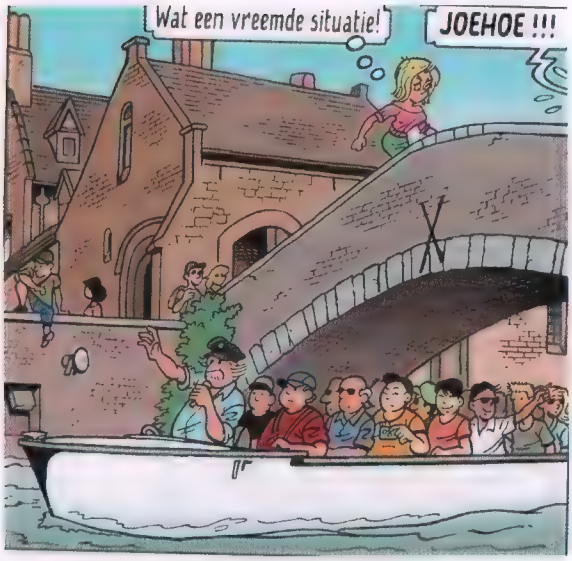

I1

I2

FOTO GEERT VAN GHELUWE

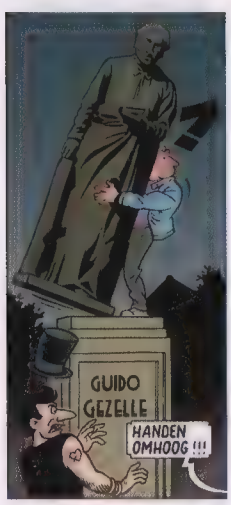

J1

J2

FOTO GEERT VAN GHELUWE

H2

FOTO GEERT VAN GHELUWE

ADVERTENTIE

•STRIPS•GAMES•MANGA•
SPECIAALZAAK
EPPO
Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • www.eppo.nl

ADVERTENTIE

AKIM
Stripspeciaalzaak
Geen winkel in de buurt,
door ons worden de strips verstuurd
Bestel snel op Akim.nl
* Nieuwe strips
* Antiquarisch
* Tweedehands
* Manga's
* Comics
* Curiosa
* Originelen
Tevens inkoop van
partijen en verzamelingen
AKIM.nl
Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

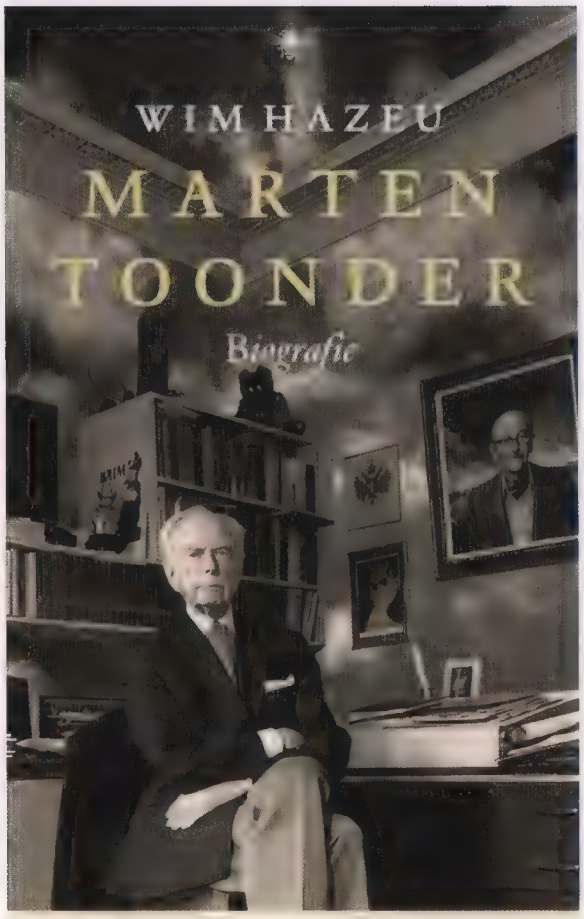

Marten Toonder

Een gecompliceerd heer van stand

DIK RONDELTAP

Met de publicatie van de biografie *Marten Toonder* leverde Wim Hazeu een majeure prestatie. Daar heeft *Stripschrift* al een paar keer bij stilgestaan. Een inhoudelijk oordeel over het boek ontbrak echter nog. Dat doen we nu door middel van twee beschouwingen. Dik Rondeltap vat aan de hand van de biografie het leven en het werk van Toonder samen; Rudi de Vries trekt een vergelijking met Toonders vierdelige autobiografie.

Marten Toonder

Hazeu
Bezige Bij 2012
ISBN 978-90-234-7318-3
Prijs €34,90
768 pagina's
Zwart/wit (hk)

Zes jaar kostte het Wim Hazeu (1940) om het levensverhaal van Marten Toonder (1912-2005) op te schrijven. Eén jaar langer dan de tijd die de schrijver, dichter, journalist en programmaker bij voorbeeld eerder nodig had voor zijn biografie over Simon Vestdijk. Dat kwam omdat hij aanvankelijk geen vat kreeg op het gecompliceerde karakter van de enigmatische Toonder.

Biograaf Hazeu onthulde tijdens een televisiegesprek dat hij alleen al twee jaar bezig is geweest met het uitpakken en bekijken van het zeer omvangrijke Toonderarchief dat in 2010 officieel door de erven Toonder aan het Letterkundig Museum werd overgedragen. Maar dat spitten bleek de moeite waard: *Marten Toonder* schetst, op chronologische wijze, gedetailleerd het leven en werk van een bijzonder getalenteerd tekenaar en verhalenverteller, die als kunstenaar veel roem oogstte (al ontving hij geen P.C. Hooftprijs, tot verontwaardiging van collegaschrijvers als Jan Wolkers), maar die als zakenman zijn grote ambitie om de Europese Walt Disney te worden niet heeft kunnen waarmaken, en die als vader wezenlijk tekortschoot.

Vader trekt naar zee

Het levensverhaal van Marten Toonder begint bij de ambitieuze Marten Toonder senior, die in 1900 zijn armoedige milieu in Warffum ontvlucht door in Rotterdam als matroos aan te monsteren op een zeeschip. De autodidact bezoekt uiteindelijk de zeevaartschool, brengt het tot kapitein en vestigt zich met de Groningse Trientje Huizinga, dochter van een veearts in Uithuizen, in Rotterdam om een gezin te stichten.
Op 2 mei 1912 wordt zoon Marten geboren, in 1914

volgt Jan Gerhard, de latere schrijver en astroloog. Vader trekt naar zee, de kinderen worden door moeder Trientje in een vrouwelijke omgeving opgevoed. Door de vele verhuizingen en schoolveranderingen blijft broertje Jan Gerhard de grootste vriend en vertrouweling van Marten.

Via zijn zeevarende vader, die uit het buitenland 'comics' meebrengt, en zijn moeder die sprookjesboeken voorleest waarbij zij de houtgravures van Gustave Doré laat zien, krijgt Marten belangstelling voor het (beeld)verhaal. Hij verzint zelf verhalen, inclusief cliffhangers, die broer Jan Gerhard geboeid aanhoort. De animatiefilms van *Felix de Cat*, die Marten in de bioscoop ziet, veroorzaken zijn fascinatie voor de 'bewegende tekeningen'.

Tijdens zijn middelbare-schooltijd ontmoet Marten de uit Groningen afkomstige kapiteinsdochter Phiny Dik waarmee hij later zal trouwen. Marten wil naar de Tekenacademie, tot ongenoegen van Toonder senior, die zijn zoon, met een schoolvriend, in 1931 na het behalen van zijn diploma meeneemt op een 'afkoelingsreis' naar Zuid-Amerika. Juist in Buenos Aires ontmoet Marten een animator die hem van alles vertelt over de tekenfilmindustrie.

Na het vervullen van zijn diensttijd meldt Marten zich toch aan bij de Rotterdamse Tekenacademie, maar hij stopt ermee als hij er achter komt dat hij daar geen *Felix the Cat* mag tekenen met pen en inkt, maar met contépotlood en houtskool gipsafgietsels moet natekenen. Marten volgt privélessen schilderen en richt in 1933 met zijn broer en enkele ex-schoolgenoten het reclamebureau Ibis op. Hij verkoopt zijn eerste gagstrip *Tobias* en tekent met onderteksten van Jan Gerhard *De vroolijke en griezelige avonturen van Bram Ibrahim*, een strip die onder andere wordt geplaatst in *Nieuwsblad van het Noorden*.

De zaken gaan steeds beter

Als Marten met Phiny Dik trouwt verruilt hij het freelance bestaan als schrijver/tekenaar voor een vaste baan bij de Nederlandse Rotogravure Maatschappij waar hij onder meer boekillustraties, affiches en prentbriefkaarten maakte en veel druktechnische ervaring opdoet.

Ook tekent hij voor *Nieuwsblad van het Noorden* de strip *Thijs IJs*, een vervanger van *Bruintje Beer*, waarvoor Jan Gerhard de teksten schrijft, terwijl Phiny, inmiddels als kinderboekenschrijfster en -illustratrice werkzaam onder het pseudoniem Phiny Dick, de tekeningen inkt.

In 1939 wordt bij Rotogravure de zoveelste salarisvermindering aangezegd en Marten, die zich toch al ergerde aan het vele sleurwerk dat hij moest verrichten, neemt ontslag.

Hij besluit samen met Phiny als onafhankelijke kunstenaars verder te gaan. Marten wordt compagnon van de gevluchte Oostenrijkse jood Frits Gottesman, die via zijn bedrijf Diana Edition International Press Service de strip *Tom Poes* in Tsjecho-Slowakije verkoopt en de gagstrip *Don Sombrero* in Zweden. Tijdens de oorlog en de bezetting houdt Marten zich – net als Phiny – vooral bezig met zijn artistieke ontwikkeling zonder noemenswaardig politiek engagement. Zakelijk gaat het voor de wind. In 1941 wordt in *De Telegraaf* de strip *De avonturen van Tom Poes* gepubliceerd. In het derde verhaal, *Tom Poes in de toovertuin*, verschijnt een gefortuneerde immigrant uit Amerika, een heer van stand: Olivier B. Bommel.

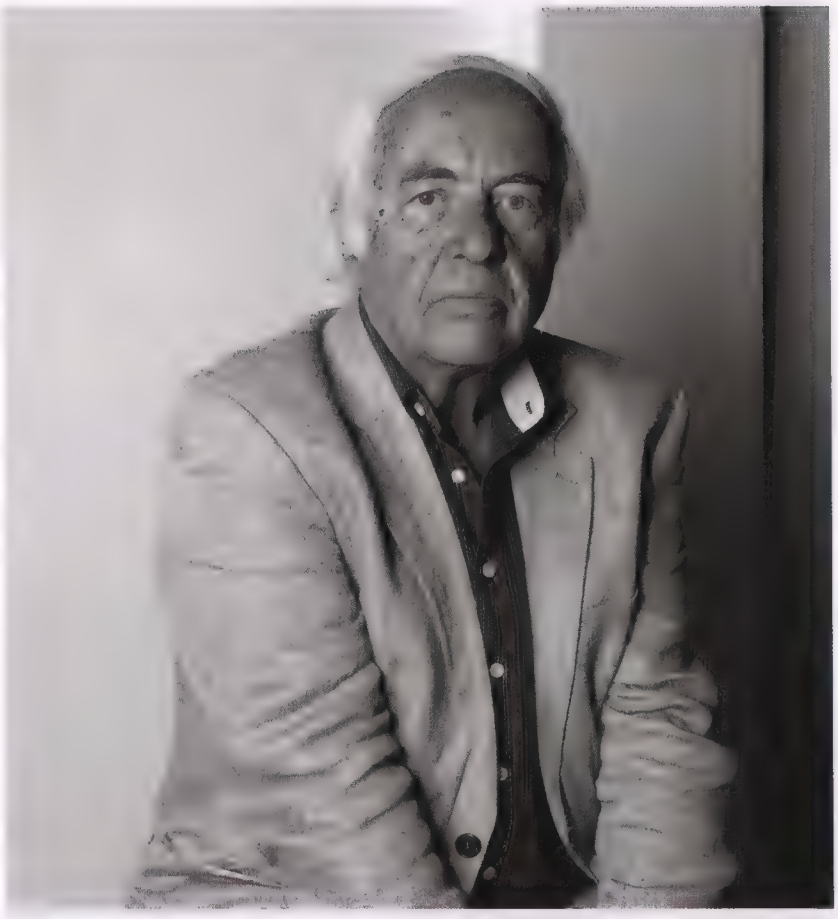

FOTO LILIANE VLOET

BOVEN - Toonder-biograaf Wim Hazeu.

De populariteit van de strip, vooral na de boekuitgaven, zorgt voor een stroomversnelling in de carrière van Marten, die inmiddels naar Amsterdam is verhuisd. Van Polygoon krijgt hij de gelegenheid te experimenteren met tekenfilms. Vanwege maatregelen die de Duitse bezetters tegen de joden uitvaardigen wordt hij eigenaar van Diana Edition onder de voorwaarde dat de zaak na de oorlog in zijn oorspronkelijke vorm aan Gottesmann zal worden teruggegeven. Daar zal na de oorlog nog een rechtszaak over volgen. De Rotterdammer Jan Bouman wordt aangezocht als zakelijk medewerker. Er wordt goed verdiend aan de merchandising van *Tom Poes*-kaarten en een *Tom Poes*-bordspel.

In 1942 besluiten Joop Geesink, filmproducent gespecialiseerd in het poppenspel, en Toonder samen te werken en wordt de firma Geesink-Toonder-Teekenfilm-Producties opgericht, waarna de reclame-opdrachten voor (animatie)films binnenstromen, maar in maart 1943 gaan de firmanten alweer uit elkaar, overigens zonder ruzie.

De Toonder Studio's, die al snel ruim 100 medewerkers telt, draait op volle toeren en naast de syndicatie van strips en het maken van reclamefilms wordt er ook aan een *Tom Poes*-tekenfilm gewerkt. In 1944 raakt de studio betrokken bij verzetswerk zoals het vervalsen van papieren en de uitgave van het verzetsblad *Metro*.

Na de oorlog vestigt Toonder Studio's NV zich in 1946 aan de Reguliersdwarsstraat in Amsterdam. Toonder

senior wordt bij de zaak betrokken als regelaar en klankbord voor Marten, die steeds meer voorkeur krijgt voor het artistieke werk boven het zakelijke. *Tom Poes* verschijnt in *NRC* en *De Volkskrant*. Behalve het reguliere werk worden er vele nieuwe strips opgezet, waaronder *Olle Kapoen* door Phiny Dick, *Kappie* en *Panda*. Marten blijkt daarbij een onfeilbaar oog te hebben voor tekentalenten. *De Telegraaf* wil ook weer een Toonder-strip en vanaf 1954 verschijnt *Koning Hollewijn* in de krant.
In 1967 verlaat de Zaak, zoals Marten het bedrijf noemt, Amsterdam voor Kasteel Nederhorst in Nederhorst den Berg. Marten Toonder heeft zich dan al teruggetrokken in zijn geliefde Ierland, in zijn landhuis Eyrefield Lodge in het dorp Greystones.

Niet wegmoffelen

Wim Hazeu heeft met *Marten Toonder* een uitmuntende en intrigerende biografie geschreven over de eigenzinnige kunstenaar en zakenman-tegen-wil-en-dank Marten Toonder, en over de Toonder-clan, waarvan senior, Jan Gerhard en Phiny deel uitmaakten.
Als bewonderaar eert hij het inzicht, vakmanschap en scheppingsgenie van Marten, maar hij verhult de minder positieve punten niet, zoals het wegmoffelen van het aandeel van de tekenaars en schrijvers die in de loop der jaren voor de studio hebben gewerkt. Pijnlijk is bij voorbeeld te lezen op welke manier de grote striptekenaar Hans Kresse, een gecompliceerd mens, werd gekapitteld, betutteld en gecorrigeerd; schrijnend de manier waarop toegewijde medewerkers na een jarenlang dienstverband werden afgedankt zonder een bonus of afscheidswoord of -brief.
Ook de houding van Toonder tijdens de oorlog wordt genuanceerd. Zeker, er was verzetswerk, maar pas in 1944, terwijl Jan Gerhard en Marten Toonder zich bij voorbeeld ook voor de Kultuurkamer hadden aangemeld. En de strip *Tom Poes* liep wel erg lang door in de foute *Telegraaf*.
Hazeu laat aan de hand van na de oorlog aangepaste teksten van *Tom Poes*-strips verder zien dat Marten zich achteraf een aanmerkelijk positievere rol toemat dan dat in werkelijkheid was gespeeld.
Ook het pijnlijk tekortschieten van Marten Toonder als vader van zijn biologische en geadopteerde kinderen wordt door Hazeu niet toegedekt, evenmin als de laatste ontluisterende levensfase, inclusief zelfmoordpoging, van de begenadigde, vernieuwende verhalenverteller en tekenaar die toch vooral zal voortleven als de intrigerende schepper van Tom Poes en Oliver B. Bommel.

dik.rondeltap@stripschrift.nl

Marten Toonder

Ars longa, vita brevis

RUDI DE VRIES

Biografieën over bewonderde schrijvers kunnen nogal eens ontnuchterend uitpakken. Die ervaring had ik lang geleden al bij een biografie over Tolkien door Humphrey Carpenter. De schepper van *De Hobbit* en *In de ban van de ring* bleek een oerconservatieve, verzuurde man, die maar weinig op had met democratie en een sterke afkeer had van de jongere generaties lezers die zijn boeken verafgoodden. Die kennis leidde bij mij echter niet tot verminderde waardering voor Tolkiens oeuvre. In sommige opzichten droeg de biografie bij aan begrip voor de totstandkoming van zijn werk, maar in hoofdzaak bleven de mens Tolkien en zijn schepping van elkaar gescheiden fenomenen.

Bij Marten Toonder zou je verwachten dat diens biografie méér inzicht biedt in zijn verhalen, omdat veel personages uit de *Bommel*-verhalen trekjes lijken te vertonen van Toonder zelf. Dat beeld wordt inderdaad versterkt na lezen van Wim Hazeus biografie *Marten Toonder*. Marten Toonders veelzijdige karakter heeft er ongetwijfeld aan bijgedragen dat hij in staat was zeer uiteenlopende schepsels met goede en minder goede eigenschappen te creëren. Toch raakte bij mij tijdens het lezen van de biografie het oeuvre van Toonder op de achtergrond. De meerwaarde van dit omvangrijke boek is vooral de zeer gedetailleerde en genuanceerde beschrijving van zijn leven. De biografie is een absolute must voor iedereen die in de persoon Marten Toonder geïnteresseerd is.

Het menselijk tekort

Het feit dat Toonder een groot verteller en een groot kunstenaar was, wil natuurlijk nog niet zeggen dat hij ook in alle opzichten een groot mens was. In dat opzicht is Toonders biografie op zijn minst even ontgoochelend als het boek over Tolkien. Het verschil is echter dat de eerst-

genoemde door zijn complexiteit een aanmerkelijk boeiender persoon is, waardoor je je als lezer graag laat meeslepen in zijn levensverhaal. Maar dat verhaal kan alleen compleet zijn als er aandacht is voor zaken die te maken hebben met 'het menselijk tekort', Toonders tekort dus. In zijn geval heeft dat geleid tot een zekere tragiek, voor hem zelf, maar zeker ook voor zijn omgeving, familie voorop, en dat komt in het boek duidelijk naar voren.

Voor het verschijnen van Hazeus boek was het spannend in hoeverre het zou afwijken van de autobiografie van Toonder, en wat het er aan zou toevoegen. Die autobiografie, verschenen in vier afzonderlijke delen in de jaren 1990, en gebundeld in 1998, leest weliswaar als een spannend en ontroerend verhaal, maar is ook incompleet en natuurlijk sterk persoonlijk gekleurd. Wat kan je anders verwachten van een autobiografie? In Toonders eigen verslag van zijn leven ontbreken bronnen en er worden slechts weinig jaartallen genoemd, waardoor het soms gissen is naar de periode waarin een en ander zich afspeelt. Het is niet duidelijk wat op feiten berust, en wat door Toonder is bedacht of weggelaten. Vooral het uitgebreide, tweede deel over de Tweede Wereldoorlog roept vragen op: klopt Toonders weergave van de feiten of probeert hij de werkelijkheid naar zijn hand te zetten? Daarnaast is er een groot gat tussen het derde en vierde deel van de autobiografie: het derde deel eindigt in 1965 met Toonders verhuizing naar Ierland. Het vierde deel is een epiloog over de periode 1995-1998, gewijd aan zijn tweede vrouw Tera. De lange periode 1965-1995 en de laatste jaren van Toonders leven komen dus niet aan bod. Kortom, er was reden genoeg voor een biografie.

In Wim Hazeu heeft Marten Toonder de beste biograaf gevonden die een Nederlandse auteur zich wensen kan. Hazeu heeft zijn sporen al ruimschoots verdiend met literaire biografieën die tot de beste in ons taalgebied behoren. In het boek laat hij zien dat hij zich zeer grondig documenteert (het boek heeft een uitgebreid notenapparaat). Dat was mogelijk doordat hij toegang kreeg tot het archief van Toonder, maar ook omdat hij, zoals uit de bronnenlijst blijkt, actief naar andere mogelijk relevante gegevens heeft gezocht, en heeft gesproken met mensen uit Toonders omgeving die nog in leven waren. De autobiografie gebruikt hij, terecht, als slechts één van de bronnen. Dit leidt tot inzichten die soms parallel lopen aan het beeld dat Toonder van zichzelf schetst, maar daar in andere gevallen ook sterk van afwijken. Al staat Toonder natuurlijk centraal, ten opzichte van de autobiografie is het perspectief verbreed: er is veel aandacht voor de familie van Marten Toonder, en ook voor zijn collega's en medewerkers. Hierdoor is het boek een vorm van erkenning voor hen.

Boter op zijn hoofd

Eén van die personen is Toonders voormalige compagnon Jan Bouman, de voorganger van Ton de Zwaan als zakelijk leider van de Toonder studio's. Toonder werkte met Bouman samen in de oorlogsjaren, en in de autobiografie fulmineert Marten enorm tegen hem. Hij beschrijft Bouman als een verrader, een opportunist, terwijl hij zichzelf als een verzetstrijder neerzet. Uit Hazeus boek komt echter een heel ander beeld naar voren: Toonder lijkt eerder de opportunist te zijn: hij werd pas actief in het verzet na Dolle Dinsdag, toen min of meer duidelijk werd dat de Duitsers het onderspit zouden delven. Jan Bouman had al vóór die tijd op verschillende manieren verzet geboden, en joodse onderduikers geholpen.

Ook de functie die de Toonder Studio's hadden als dekmantel voor mensen die anders via de *Arbeitseinsatz* naar Duitsland zouden worden afgevoerd, was in eerste instantie aan Bouman te danken, en niet alleen aan Toonder, zoals hij in zijn autobiografie suggereert. Marten was op de hoogte van Boumans werkelijke aandeel, maar laat dit in de autobiografie buiten beschouwing. Na de oorlog heeft hij Jan Bouman zelfs aangeklaagd en beschuldigd van collaboratie.

Uit alles komt naar voren dat Toonder in deze kwestie boter op zijn hoofd heeft. Hazeu verklaart de rancune door een slimme zakelijke transactie van Bouman waarmee hij Toonder een keer te slim is af geweest. Toonder zou dit nooit hebben kunnen verkroppen, vooral omdat het hem geld kostte. Zijn acties richting Bouman waren ook een manoeuvre om verdenkingen van bezettersvriendelijke activiteiten aan zijn eigen adres een andere kant op te leiden. Hoewel Marten Toonder in de laatste periode van de oorlog wel degelijk heeft bijgedragen aan het verzet, ga je na kennisname van het complete verhaal dat Hazeu weergeeft, toch anders naar de man kijken.

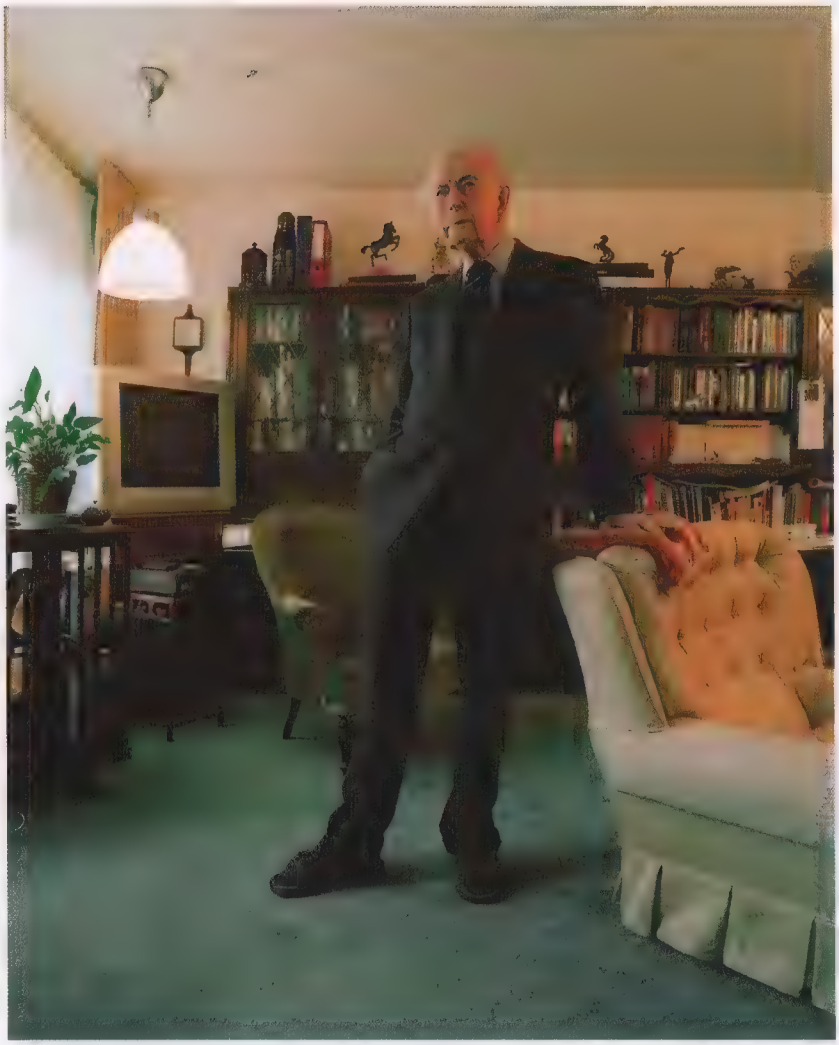

FOTO W.M. RUIJBROK

BOVEN - Marten Toonder in zijn woonkamer in het Rosa Spier Huis.

Met de eer strijken

Marten Toonder maakt er in zijn autobiografie regelmatig gewag van dat hij in het verleden wel wat meer aandacht aan anderen had kunnen schenken, maar hij gaat niet diep in op de rol die andere tekenaars en scenarioschrijvers hadden in de Toonder Studio's. In Hazeus biografie komt naar voren dat Toonder ook op hoge leeftijd nog het aandeel van de vele anderen die aan de strips werkten bagatelliseerde, tot frustratie van een aantal van hen. Het blijft onhebbelijk dat Marten Toonder steeds aan de buitenwereld heeft willen doen voorkomen dat hij ongeveer alles alleen maakte wat onder de naam van Toonder Studio's naar buiten kwam. Dat gebeurde niet alleen uit ijdelheid, maar ook om inkomen veilig te stellen: uit de biografie blijkt dat er Toonder alles aan was gelegen om de auteursrechten alleen op zijn naam te laten. Uiteraard is hij de genius achter de strips, maar zonder de creativiteit, het talent en het harde werken van zijn medewerkers was hij niet zo ver gekomen. Erkenning voor bijdragen van anderen, in woord en daad, zou hem hebben gesierd.

Ondanks het financiële en artistieke succes moet Marten Toonder gefrustreerd zijn geweest dat het hem nooit is gelukt zijn ambities op tekenfilmgebied te realiseren. De enige avondvullende tekenfilm over Bommel – *Als je begrijpt wat ik bedoel* – werd geproduceerd door Rob Houwer. Dit speelde in de jaren 1980, een periode die in de autobiografie niet wordt besproken. Hazeu beschrijft de spanningen tussen Toonder en Houwer, die werden versterkt door de tweespalt in Toonders geest tussen pragmatische tegemoetkomingen aan de wensen van het grote publiek, en de drang om met de film kwaliteit te leveren vergelijkbaar met de *Bommel*-strips. Deze tweeslachtigheid leidde mede tot een film die wel veel bezoekers trok, maar waarover Toonder uiteindelijk niet te spreken was. Hazeu geeft dit weer met een korte, maar veelzeggende dialoog tussen Houwer en Toonder, na afloop van de première van de film: 'Toen Marten Toonder en Rob Houwer na afloop van de vertoning de loge uitliepen, vroeg laatstgenoemde volgens ooggetuige Bert Kroon: 'Wat vond je ervan?', waarop Marten iets mompelde van 'veel geschreeuw en weinig wol'. Rob antwoordde gevat: 'Wat verwacht je ook van zo'n flinterdun verhaaltje?'" *(pagina 424-425)*.

Familiedrama

Het meest onthutsende van de biografie is echter de relatie tussen Marten Toonder en zijn kinderen. Die blijkt in veel opzichten rampzalig, en neemt tragische proporties aan, voor Toonder zelf, maar meer nog voor zijn nakomelingen. In de autobiografie komt dit nauwelijks naar voren: de relaties met zijn eerste vrouw Phiny en (kortstondig) tweede vrouw Tera, met zijn vader, en met zijn broer Jan Gerhard krijgen vooral aandacht. Wim Hazeu duidt hen aan als de 'Toonderclan'. Anderen, inclusief eigen en geadopteerde kinderen, bleven altijd buitenstaanders.

Ondanks zijn veelzijdige karakter was Toonder monomaan: hij werkt bijna voortdurend, en heeft weinig tijd over voor zijn kinderen. Veelzeggend is dat Eiso Toonder maar één jeugdherinnering heeft aan zijn vader: een eenmalige gezamenlijke wandeling op een zondagmorgen. Ook in de Ierse periode bleef hij stug doorwerken, elke dag en bijna elke avond van de week, jaar in jaar uit. De enige last die in Ierland van zijn schouders was genomen, waren de verplichtingen op de studio.

Hazeu verklaart Toonders gedrag door te wijzen op diens onvermogen tot inleving in anderen: 'Marten kon, los van het gebrek aan tijd, niet goed met zijn kinderen omgaan. Inlevingsvermogen was hem vreemd. Veel van zijn uiterlijke kenmerken en gedrag waren daardoor verklaard: zijn houterige beweging, de angst voor fysiek contact (verder dan een moeilijke handdruk is het tussen Marten en Eiso nooit gekomen), de starre tijdsindeling en het vastklampen aan de dagelijks weerkerende routine' *(pagina 175)*.

Hoewel vooral Eiso Toonder, de oudste zoon, gedurende Toonders leven veel voor hem heeft gedaan, binnen de Toonder Studio's, maar ook bij allerlei andere gelegenheden, waren er steeds opnieuw weer breuken met zijn vader, vaak veroorzaakt door diens onvermogen tot het maken van keuzes en door diens tactloosheid. Eiso legde het steeds weer bij, en manifesteert een bijna onvoorstelbare trouw aan zijn vader. Maar in Toonders laatste levensjaren, na het zoveelste conflict, was er toch te veel gebeurd en brak Eiso definitief met zijn vader.

Jeannette, één van Toonders pleegdochters, en zijn jongste zoon Onno, hebben op z'n zachtst gezegd niet altijd een gelukkig leven gehad. Beiden zijn relatief jong gestorven, op 44- en 55-jarige leeftijd. Door de beschrijvingen in de biografie van de relatie tussen Toonder en zijn kinderen is het onmogelijk om aan de indruk te ontkomen dat het slechte contact met hun (pleeg-)vader hierbij een rol heeft gespeeld. Hazeu illustreert hoe Onno voortdurend negatief commentaar van zijn vader kreeg, bij bijna alles wat hij ondernam. Hoe tragisch het verlies van zijn kinderen ook voor Marten Toonder moet zijn geweest, hij was er zelf mede oorzaak van.

In de autobiografie lijkt Toonder spijt te hebben van zijn geringe betrokkenheid bij anderen, en tot inzicht te zijn gekomen, hoewel hij zijn kinderen vrijwel onvermeld laat. In de praktijk bleef hij zich echter ook in zijn laatste levensjaren, na het schrijven van de autobiografie, ontactisch en wantrouwig gedragen tegenover hen.

Is dit familiedrama de wrange prijs van grote kunst, en is dat het waard? Door liefhebbers van Toonders werk hoeft die vraag niet te worden beantwoord. Toonders nazaten hebben in dit opzicht het laatste woord. De betrokkenheid die Eiso Toonder nog steeds aan de dag legt bij nieuwe publicaties gewijd aan het werk van zijn vader, en de actieve rol van kleinkinderen bij het beheren van de rechten over Toonders scheppingen, wijzen er op dat kunst in staat is het leed aangericht door de mens achter die kunst te verzachten. *'Ars longa, vita brevis'*, en dat blijkt zelfs van toepassing op de uiteindelijk 93 jaar geworden Marten Toonder.

rudi.de.vries@stripschrift.nl

catawiki

catawiki.nl
catawiki.be

Wekelijkse Stripveilingen

bieden vanaf €1

- Bieden vanaf **vrijdag**
- Kavels lopen op **maandag, woensdag en donderdag** af vanaf 20:00 uur
- Aanbod van **professionele en particuliere** aanbieders

catawiki.nl/stripveiling

's Werelds grootste catalogus & veilinghuis voor verzamelaars

MARQ DENKT aan de deuntjes

door Marq van Broekhoven

Wie had ooit durven voorspellen dat uitgerekend **Ad Visser** mij de grootste openbaring uit mijn jeugd zou bezorgen.
Avro's **Toppop** ta-da presenteert tadiedelieda de **Nationale Hitparade**...
In een interview vertelde Ad:
...En zo ontdekte ik dat lang niet **iedereen** altijd 'n **liedje** in z'n hoofd heeft...
Zoals **ik**
Lang niet **iedereen** heeft altijd 'n **liedje** in z'n hoofd!
Zoals **ik**
Ik ben **speciaal!**
Net zo speciaal als **Ad Visser!**
Van **Toppop!**
Mijn **held!**
En het is waar.
Vanaf 't moment dat ik **opsta** totdat ik in **slaap** val, heb ik **muziek** in m'n hoofd.
Pas veel **later** ging ik me afvragen waar die liedjes **vandaan** komen.
Waarom had ik 'n periode lang telkens 'Right Said Fred' in mijn hoofd als ik van de wc afkwam?
Deeply dippy...
Waar worden de deuntjes in m'n hoofd door **getriggerd?**
Huh?
A-HAAA!
dippy
3-laags superzacht
Maar **waarom** komt dan **telkens** als ik over dit stuk fietspad rijd 'I'm In The Click' van Todd Rundgren in me op?
Nergens 'n bijpassende tekst te lezen...
Dus de teksten die ik onbewust lees, roepen bepaalde liedjes in m'n hoofd op...

'k Heb 't nummer al **zeker** 'n paar jaar **niet** meer gehoord...

Ook niet Todds beste lied, eerlijk gezegd...

En **toch**...

Telkens als ik hier fiets...

Maar als ik dezelfde route **loop**, gebeurt er **niks**...

Dat wil zeggen: **Allerlei** deuntjes in m'n hoofd, maar **geen** Todd.

'n **Mysterie**...

Totdat me op 'n dag iets **opviel** aan 't **fietspad**...

Er zitten twee barsten in het wegdek en als ik daar overheen fiets, maken mijn banden een ritmisch geluid...

Precies de start van 'I'm In The Click'.

ta-dam

ta-dam

Ta-dam, ta-dam... Ta-dam, ta-dam...

I'm in the click...

Zo zit dat dus.

Nu nog ooit uit weten te vinden waarom ik op weg van school naar huis **altijd** 'Patience' van Peter Hammill doorkrijg...

A system in the maaaking...

Self-healing for the blind...

En wat ik me **ook** nog wel eens afvraag...

Zijn er **meer** mensen die de hele dag door **twee** beelden tegelijk zien?

Een met hun **ogen** en een met hun eh... **geest**...

Zoals **ik**.

Twee beelden die regelmatig **strijden** om voorrang.

Ik weet niet hoe ik 't **beter** kan omschrijven.

Herkenbaar?

Laat 't me **weten** via ikziedubbel@hotmail.nl.

Uit.

PRACHTIG TWEELUIK

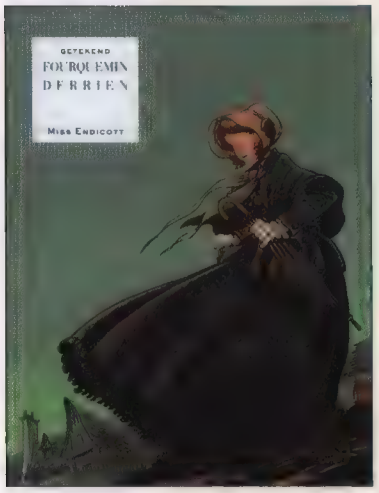

Het is al weer zo'n twee jaar geleden dat het vorige deel in de collectie *Getekend* verscheen. Onduidelijk is dan ook welk beleid uitgeverij Lombard voor ogen staat want nu pas is er nieuw deel verschenen. *Miss Endicott* is een prachtig tweeluik dat in één dikke pil is samengevoegd. Het levert maar liefst 160 pagina's avontuur en emotie op. Het verhaal van scenarist **Jean-Christophe Derrien** dateert al van 2007 en verscheen in twee delen op de Franstalige markt.

Hoofdpersonage is een pittige jonge vrouw die na het overlijden van haar moeder de nieuwe 'bemiddelaar' van de stad wordt. In die rol moet zij conflicten van bewoners oplossen. Naast deze rol die ze 's nachts vervult, is ze overdag de gouvernante van de kleine Kevin. Samen met een stel bijfiguren moet ze een heel arsenaal aan problemen oplossen die variëren van het terugvinden van de weggelopen en ontvoerde Kevin tot aan de dreiging van een ondergronds levend volkje.

Miss Endicott heeft een melancholische, mysterieuze sfeer die vergelijkbaar is met *Magasin general* van het duo Loisel en Tripp. Scenarist Derrien is in Nederland niet echt bekend. Hij heeft in Frankrijk aan diverse filmscenario's gewerkt en dat merk je als je zijn dynamische manier van vertellen beschouwt. Tekenaar **Xavier Fourquemin** kennen we van de reeksen *Alban* en *Outlaw* (uitgeverij Talent) en *De legende van het wisselkind* (op scenario van Pierre Dubois). Hij hanteert een donkere doch sfeervolle tekenstijl die past bij de warmte van het verhaal. TdK

OEF, WE ZIJN NU VEILIG.
IK WIST WEL DAT U ME ZOU KOMEN ZOEKEN.
'T IS MIJN PLICHT OVER JOU TE WAKEN!
YEP YEP
TOCH VREEMD DAT ZE JE ONTVOERDEN EN JE NAAR MET HUIS VAN JE OUDERS BRACHTEN.
ACH... ZE WISTEN, DENK IK, DAT ER NIEMAND WAS.
MAAR HOE KONDEN ZE DAT WETEN?
TJA
YEP
NU MOET JE WAT RUSTEN. 'T WORDT 'N KORT NACHTJE VOOR JE.
MAG DIT BOEK HIER WEG? ANDERS KAN IK NIET LIGGEN.
NATUURLIJK, GEEF MAAR.
NEE MAAR!
WAT IS ER?
DIT BOEK ... IS DOOR M'N OPA GESCHREVEN!

Miss Endicott

Fourquemin & Derrien
Lombard 2013
Prijs €27,95
ISBN 978-90-5581-811-2
160 pagina's
Kleur (hk)

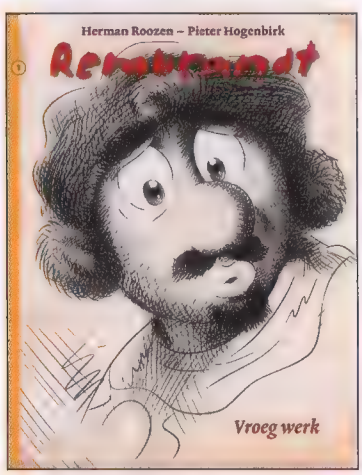

Kijk- en leesplezier over een beroemde schilder

Rembrandt is in het 'Rembrandtjaar' 2006 ontstaan naar aanleiding van de door het dagblad *Het Parool* georganiseerde Stripstrijd. *Rembrandt* behaalde de derde plaats en de strip werd gedurende drie maanden in de krant afgedrukt. De belevenissen van de schilder zijn oorspronkelijk gebaseerd op de strip *Leon de Maestro*, over de perikelen van kunstenaar Leo Bos uit Huizen. De oer-Rembrandtjes leken daar erg op, maar gaandeweg kreeg de hoofdpersoon zijn eigen vorm en karakter.

Bij uitgeverij Strip2000 is het eerste deel van *Rembrandt* verschenen. *Vroeg werk* is 48 pagina's kijk- en leesplezier en geeft een uitvoerig overzicht van de komische belevenissen van de schilder, zijn zoontje Titus, de vriendin Geertje en de gedienstige Hendrikje. Daarnaast doen de auteurs **Herman Roozen** en **Pieter Hogenbirk** het ontstaan en de ontwikkeling van hun strip uit de doeken. BP

Rembrandt 1: Vroeg werk

Roozen & Hogenbirk
Strip2000 2013
ISBN 978-90-70060-30-5
Prijs €9,95
48 pagina's
Kleur (sk)

[E N V E R D E R]

Agency Interpol 3: Purple Cats (Lapo/Barboni, Dupuis). Een bende brutale juwelendieven houdt effectief huis in een aantal Italiaanse steden. De ambitieuze Interpol-officier Marie Watteau probeert de zaak naar zich toe te trekken, tot ongenoegen van de carabinieri. Vlot scenario wordt gehinderd door matig tekenwerk. BP

Alter Ego 7: Ultimatum (Renders/Lapière/Reynès/ Benéteau, Dupuis). Na het zesluik rond een farmaceutisch schandaal volgt er nu onverwacht een epiloog. Het idee achter de serie was dat in elk deel een hoofdpersoon centraal staat en dat de volgorde van het lezen van de albums niet zou uitmaken om het verhaal te kunnen volgen. De meerwaarde van deze epiloog blijft echter onduidelijk. Het is een reeks achtervolgingsscènes geworden waarin zo'n beetje alle hoofdpersonen weer opduiken, culminerend in een dramatische climax. RS

Angelus (Homs/Giroud, Dupuis). Kleurloze vertegenwoordiger Clovis raakt geobsedeerd door het schilderij 'Angelus' van Jean-Francois Millet en raakt in een midlifecrisis. Briljant verhaal van Frank Giroud, meesterlijk vormgegeven door José Homs. Dupuis is zo goed geweest om in de Nederlandse vertaling de twee afzonderlijke delen te combineren wat in één keer 112 pagina's lees- en kijkplezier oplevert. BP

Arman & Ilva 15: Thalia (Thé/Hartog van Banda, Sherpa). De auteurs presenteren een heerlijke parodie op het echte leven. In een overgedramatiseerde theaterwereld

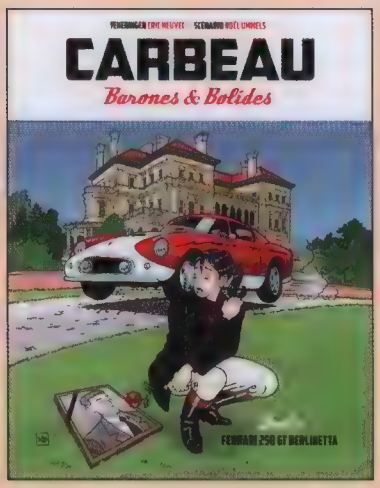

Carbeau – Barones & Bolides 1: Ferrari 250 GT Berlinetta

Ummels & Heuvel
Sanoma & Auto Week & Don Lawrence Collection 2013
ISBN 978-90-8886-123-9
Prijs €8,95
48 pagina's
Kleur (sk)

Speciaal voor autoliefhebbers

Aan alles is te merken dat dit nieuwe stripverhaal van **Eric Heuvel** is gemaakt voor de lezers van het blad *Auto Week*. Zowel de titel, het onderwerp, de vele auto-illustraties en actiescènes, en subtiele en minder subtiele verwijzingen maken duidelijk dat de doelgroep uit autoliefhebbers, wellicht uit autofreaks bestaat. Behalve de nummerborden die tot vervelens toe een verwijzing zijn naar het magazine (AW-12-02 etc.) is dat allemaal echter wel te verteren.

Het verhaal gaat over een jonge vrouw wier vader zojuist zijn laatste adem heeft uitgeblazen. Zij is in tegenstelling tot haar vader geen autoliefhebber maar gaat wel vol verve op zoek naar de gestolen Ferrari Berlinetta, de sportwagen naar wie zij is vernoemd. Haar hulpje is de lompe hooligan Logan. Het scenario is van oud-*Stripschrift*-redacteur **Noël Ummels** die halverwege de jaren 1980 ooit nog eens twee scenario's schreef voor *Kees Kruik*, met tekeningen van Luc Verschuuren.

Heuvel levert met *Carbeau – Barones & Bolides 1* geen hoogstaande prestatie. De tekeningen zijn minder verzorgd dan we van hem gewend zijn; mogelijk zat er te veel druk achter de voorpublicatie in het blad. Desalniettemin biedt het album een half uurtje ongedwongen vermaak als je de wat goedkope grappen en de soms tenenkrommende conversaties voor lief neemt. Mooie auto's zijn er volop te zien, omdat volgens de auteurs de auto's in dit verhaal de hoofdrol spelen. Van het album verscheen in een oplage van 600 exemplaren ook een uitgave in harde kaft. TdK

moeten de hoofdrolspelers toneelspel en werkelijkheid uit elkaar zien te houden. TdK

Asgard 2: De Midgardslang (Meyer/Dorison, Dargaud). Vlotte aflevering over de queeste naar en de strijd tegen een afzichtelijke slang. Toegankelijk getekende strip die qua sfeer en omgeving vergelijkbaar is met die van *Thorgal*. TdK

Aslak 2: De middelste mast (Weytens/Michalak, Silvester). Tweede zeer geslaagde deel van deze Viking-sage. Sterk scenario van Fred Weytens wordt ondersteund door dito tekenwerk van Emmanuel Michalak. De kans om de onderwereld te overleven lijkt kleiner dan ooit. BP

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

Kurt Schwitters leven op briljante manier verstript

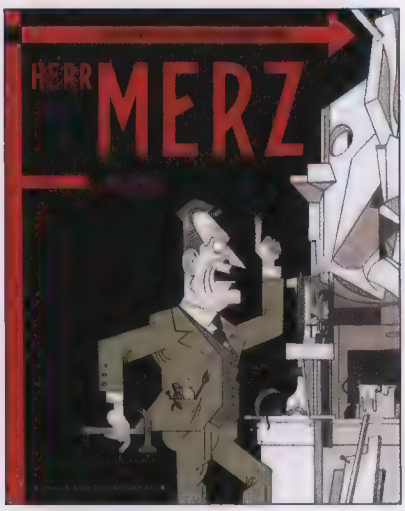

Herr Merz

Fiske
Oog & Blik/Bezige Bij 2013
ISBN 978-90-5492-383-1
Prijs €29,90
112 pagina's
Kleur (sk)

HOLLAND DA DA TOURNEE
DADA - IEDEREEN EVEN WAKKER WORDEN UIT DE DAGELIJKSE SLAAP DIE «LEVEN» HEET!
WAT IS DADA?
HAH!
BLAF! BLAF! BLAF!
* GRONDLEGGER VAN DE STIJL
DE KRANTEN SCHREVEN DAT DADA «BLAF» BETEKENDE.

De kunstenaarsbiografie begint zo onderhand een afzonderlijk genre binnen de strip te worden. In de afgelopen jaren is er een groot aantal biografieën van bekende kunstenaars verschenen. Van Gogh is momenteel veruit de meest populaire kunstenaar voor dergelijke biografieën. De tot nu toe in Nederland onvertaalde Noorse striptekenaar **Lars Fiske** koos voor een minder stripgenieke kunstenaar: Kurt Schwitters.

Een ontdekkingstocht in het denken zelf

Na *Filosofie in beeld* en *Religie in beeld* is *Wetenschappen in beeld* het derde stripreisboek door de geschiedenis van het denken van **Margreet de Heer**. In haar verbeelding van het begrijpen van het denken sleurt zij de lezer mee op een ontdekkingstocht in het denken zelf. In een chronologisch beeldverhaal traceert zij het ontstaan van de diverse wetenschappelijke disciplines. Deze queeste van de geest leidde uiteindelijk tot de kwantumtheorie in de vorige eeuw.

De Heer geeft, tezamen met haar echtgenoot, vanaf de zijlijn commentaar op de ontwikkeling van de wetenschappelijke doctrines en de wetenschapsethiek. Het spoor loopt vanaf de oude Grieken en de bloeitijd van de islam via de donkere middeleeuwen naar het Europa van nu.

Vol humor worden serieuze kwesties als de appel van Newton, de stelling van Pythagoras en $E = mc^2$ van Einstein ontdaan van hun abstracte karakter en geplaatst in een concreet perspectief. De tekenstijl in dit heerlijke kijk- en werkboek is karikaturaal. RB

Wetenschappen in beeld

De Heer
Meinema 2012
ISBN 978-90-21144-28-3
Prijs €19,50
192 pagina's
Kleur (sk)

[E N V E R D E R]

Batman: Fortunate Son (Jones/Ha, RW) Batman en Robin krijgen ruzie over rockmuziek. Terwijl Batman poogt een rockster het zwijgen op te leggen, doet Robin zijn best om de muzikant te helpen. Het geheel komt nogal rigide en fantasieloos over. RSp

Betoveringen 1 (Dufaux/Munuera, Dargaud). Middelmatig scenario van Jean Dufaux wordt overeind gehouden door fabelachtig tekenwerk van José-Luis Munuera; de inkleuring door Sedyas is indrukwekkend. Schitterend vormgegeven sprookje met aantoonbare Disney-invloeden. BP

Bollie & Billie 31: Een schat van een hond! (Verron/Dargaud). Laurent Verron toont met dit nieuwe deel opnieuw aan een waardig opvolger te zijn van Jean Roba. Hij heeft voor de grappen hulp gekregen van Cric, Pierre Veys en Diego Aranega. Met achterin een klein dossier over de speelfilm die is gemaakt over Bollie en zijn cocker spaniel Billie. RS

China 3: De tijd van het geld (Kunwu/Ôtié, Oog & Blik/Bezige Bij). In dit afsluitende deel van de trilogie wordt het leven in het moderne China vanaf 1980 behandeld. De scherpe communistische randjes zijn er wel af, maar hoofdpersoon Xiao moet nu met het opkomend materialisme en kapitalisme zien om te gaan. TdK

DMC – Devil May Cry 1: De kronieken van Vergil (Izu/Pion, Medusa). *Devil May Cry* is een grote franchise in de gameswereld. Na verscheidene in Japan relatief

Fiske zet Schwitters in *Herr Merz* neer als een koppige en gepassioneerde kunstenaar. Schwitters maakt kunst omdat hij niet op een andere manier kan leven. Zijn eigen kunststroming, Merz, staat 'voor de bevrijding van alle ketenen'. We zien Schwitters op straat allerlei objecten oppakken om ze vervolgens te verwerken in zijn collages of in zijn grootste project, de Merzbau. De Merzbau groeide als een tumor in het huis van Schwitters, waarin verschillende kamers vernoemd waren naar de kunstenaars die hem inspireerden en hem hielpen met de Merzbau. Ironisch genoeg werd de Merzbau in de Tweede Wereldoorlog door een geallieerde bom vernietigd, terwijl de nazi's het Entartete Kunst vonden.

Schwitters vlucht voor de nazi's en zwerft door Europa, langs allerlei verschillende kunststromingen. Die tocht geeft Fiske subliem weer. Zo gebruikt hij bijvoorbeeld de kleuren en visuele kenmerken van De Stijl om het bezoek van Schwitters aan Nederland te verbeelden.

Door de verschillende kunstvormen te versmelten met strip slaagt Fiske er in om een bijzondere biografie én strip te maken. We krijgen niet alleen het levensverhaal van de kunstenaar maar ook een goede visuele indruk van het Europese kunstklimaat rond de Tweede Wereldoorlog. *Herr Merz* is een geslaagde huwelijk tussen een opmerkelijke visuele vormgeving en een goed en met humor onderbouwd verhaal. RSp

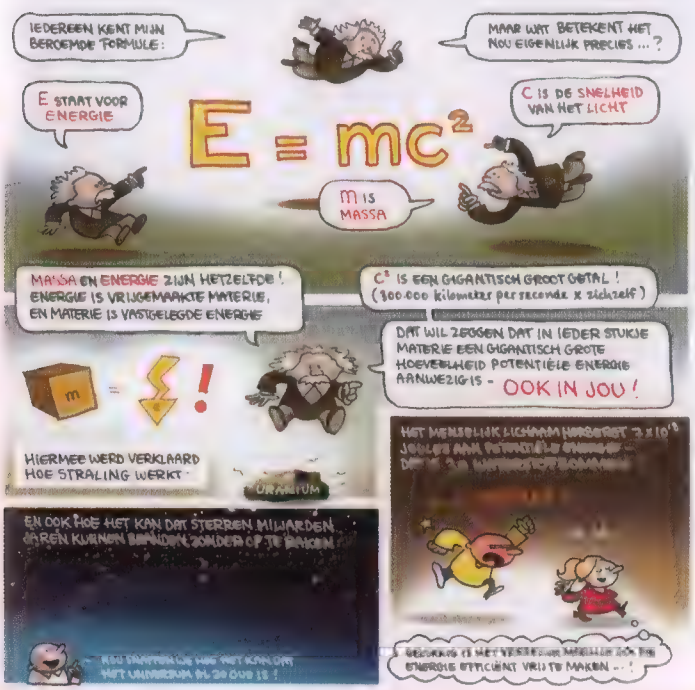
IEDEREEN KENT MIJN BEROEMDE FORMULE:
MAAR WAT BETEKENT HET NOU EIGENLIJK PRECIES ...?
E STAAT VOOR ENERGIE
C IS DE SNELHEID VAN HET LICHT
E = mc²
M IS MASSA
MASSA EN ENERGIE ZIJN HETZELFDE! ENERGIE IS VRIJGEMAAKTE MATERIE, EN MATERIE IS VASTGELEGDE ENERGIE
C² IS EEN GIGANTISCH GROOT GETAL! (300.000 kilometer per seconde x zichzelf)
DAT WIL ZEGGEN DAT IN IEDER STUKJE MATERIE EEN GIGANTISCH GROTE HOEVEELHEID POTENTIËLE ENERGIE AANWEZIG IS - OOK IN JOU!
m
HIERMEE WERD VERKLAARD HOE STRALING WERKT
URANIUM
EN OOK HOE HET KAN DAT STERREN MILJARDEN JAREN KUNNEN BRANDEN ZONDER OP TE BRANDEN

succesvolle animatieseries en een aantal mislukte strips/manga probeert Medusa het nu met deze nieuwe serie. Voor de fans vast best aangenaam. Maar het wel erg vrijpostige gebruik van Dante's meesterwerk maakt het niet makkelijker. RSp

De grappigste avonturen van Donald Duck 40 (Núñez, diverse scenaristen, Sanoma). Dit 40e deel is gewijd aan verhalen van de Spaanse tekenares Núñez, voluit Maria José Sánchez Núñez. Zij begint in 1980 als inkster van Disney-producties; zes jaar later gaat ze voor de Deense uitgeverij Egmont werken als zelfstandig tekenaar. Núñez is gespecialiseerd in avonturen met de Zware Jongens in de hoofdrol. RS

ADVERTENTIE

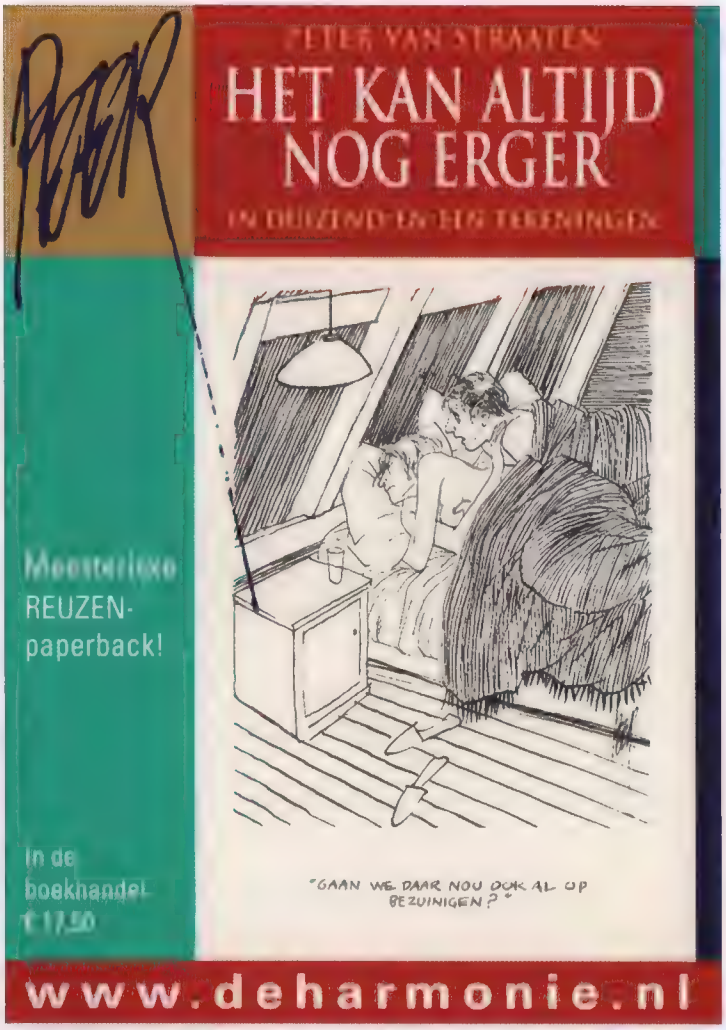
PETER VAN STRAATEN
HET KAN ALTIJD NOG ERGER
IN DUIZEND EN EEN TEKENINGEN
Meesterlijke REUZEN-paperback!
In de boekhandel € 17,50
"GAAN WE DAAR NOU OOK AL OP BEZUINIGEN?"
www.deharmonie.nl

ADVERTENTIE

Truth of Dare – The Jimmy Angel Story

De Vries
Eigen beheer 2012
ISBN 978-1-41967366-5
Prijs $12.50
56 pagina's
Kleur (sk)

Durfal ontdekte 's werelds grootste waterval

'Ik hoor dat jij kunt landen op een dubbeltje', zegt een oude goudzoeker, in 1921 in een bar in Panama, tegen een jonge Amerikaanse piloot. Jimmy Angel maakt één goudvlucht. De rest van zijn leven zoekt hij tevergeefs naar de gouden rivier. Wel ontdekt hij de grootste waterval ter wereld.

De waterval met een verval van bijna 1000 meter ligt in het Venezolaanse hooggebergte. Jimmy Angel ziet hem als eerste westerling, in november 1933. De avontuurlijke piloot heeft er dan al een heel vliegersleven op zitten. Over zijn leven gaan veel fantastische, onbevestigde verhalen.

In *Truth or Dare*, een in het Engels geschreven, geschilderd beeldverhaal over het leven van Jimmy Angel, presenteert stripmaker **Jan-Willem de Vries** (1975) de meeste vermoedens als feit. De Vries kennen we eigenlijk als schrijver van een boek over de animatiefilms van de Toonder Studio's uit 2012. Tekenen kan hij dus kennelijk ook. Op zijn eerste reis door Venezuela hoorde hij al over Jimmy Angel. De Vries besloot dat deze inspirerende figuur een eigen boek verdiende. Bovendien kon hij dan het indrukwekkende Venezolaanse landschap schilderen.

De waterval die Angel vanuit zijn vliegtuig ontdekt en uitstroomt in de Caroni-rivier, krijgt in 1939 de naam Salto Angel, Angel Falls. De waterval speelt een hoofdrol in de animatiefilm *Up*. Maar dan ligt die aan het eind van de wereld, en heet Paradise Falls, het doel van de ballonreis van de oude Carl.

In de film zijn rotsformaties uit de Duivelsbergen als decor gebruikt. Karen, een nicht van Jimmy Angel en belangrijke bron voor De Vries, werkte mee aan de animatiefilm. In 2014 gaat Karen met een expeditie de tocht door de bergen naar de Angel Falls opnieuw maken. EvdH

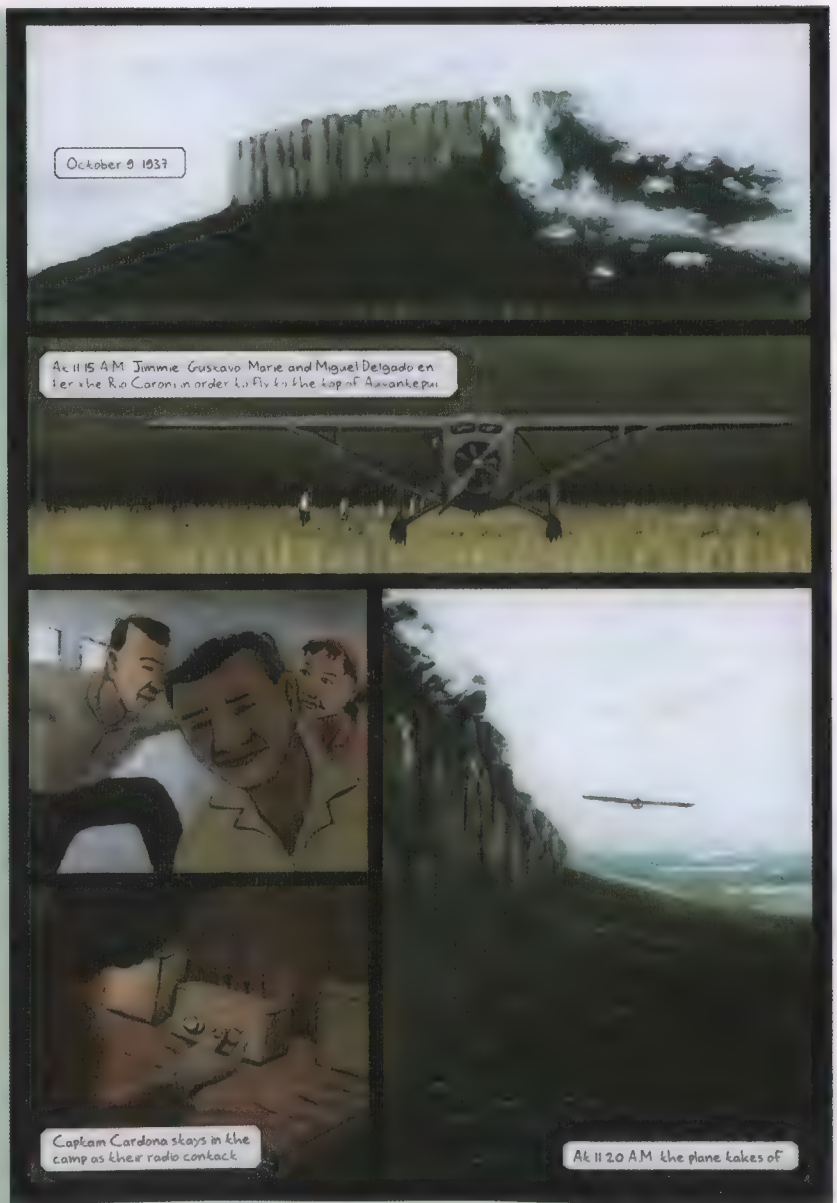
October 9 1937
At 11 15 A.M. Jimmie Guskavo Marie and Miguel Delgado en
ter the Rio Caroni in order to fly to the top of Auyantepui
Captain Cardona stays in the
camp as ther radio contact
At 11 20 A.M. the plane takes of

[EN VERDER]

Donald Duck 50-reeks 21: 50 zuinige momenten met Oom Dagobert (Gulien/Kruse, Sanoma). In 2006 stond op de achterkant van *Donald Duck* iedere week een grap met Oom Dagobert in de hoofdrol. Bedacht door Jan Kruse, getekend door Sander Gulien. Sanoma heeft ze nu gebundeld in dit album. RS

Eridu 2: Eridu brandt! (Van Gheluwe, Bonte). Na een eerste deel uit 2009 uitgegeven in eigen beheer, volgt nu deel 2 bij uitgeverij Bonte. Enige voorkennis is wel handig bij dit verhaal van Waldo van Gheluwe dat de oertijd samenbrengt met futuristische ruimteschepen. Beetje onsamenhangend en gewelddadig, maar wel spannend. TdK

Haas 4: Vergelding (Van Bavel/De Heij, Don Lawrence Collection). Het begin van een nieuwe reeks avonturen van de groep Haas. De naamgever van de verzetsgroep heeft ditmaal een bijrol, in tegenstelling tot Donkersloot en Vandervelden die er stevig tegenaan gaan. De omgeving van Klindert wordt er voor de bezetter niet gezonder op. Opmerkelijk is dat de kleding van de boerin eerder past in de decennia 1960-1970 dan in de grauwe oorlogsjaren. BP

Hannibal Meriadec en de tranen van Odin 3: Santa Maria della salute (Crety/Istin, Silvester). Hannibal probeert de ziel van zijn geliefde doch overleden Selina levend te houden door de halsketting waar die ziel inzit bij vrouwen om te hangen. Eén probleem, de draagsters verouderen snel en sterven binnen enkele maanden... TdK

De helse meute 3: Het geheim van de

ADVERTENTIE

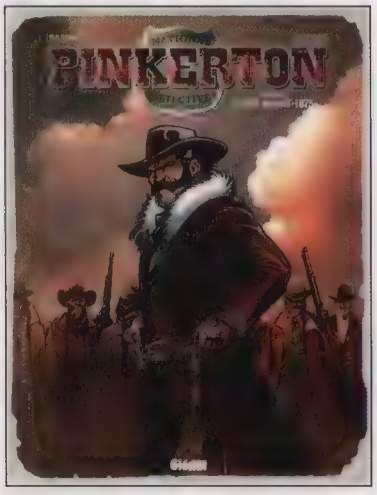

Pinkerton – National Detective 1: Dossier Jesse James 1875

Damour & Guérin
Glénat 2013
ISBN 978-90-6969-752-9
Prijs €9,90
48 pagina's
Kleur (sk)

Geen goed imago

Het bureau Pinkerton is de laatste jaren al een paar keer onderwerp van stripverhalen geweest, zoals *Lucky Luke tegen Pinkerton* en *Ronson Inc.* van Willem Ritsier en Mink Oosterveer. Zonder uitzondering worden de medewerkers van dit instituut niet al te positief neergezet. Zo ook in *Dossier Jesse James 1875* met tekeningen van **Sébastien Tessier** (pseudoniem **Damour**), naar een scenario van **Rémi Guérin**. Dit eerste deel van een nieuwe serie rond de Pinkertons gaat over de grimmige strijd die het agentschap voert tegen de gevaarlijke James-Younger-bende. De legendarische Jesse en Frank James zijn in de ogen van William Pinkerton de verpersoonlijking van het kwaad. William is de sadistische broer van Allan Pinkerton, de oprichter van het agentschap, en wil maar wat graag uit diens schaduw treden. Het verhaal vangt aan als de Pinkerton-posse het huis van de ouders van Jesse James bestormen, waarbij vrijwel alle bewoners, evenals de bedienden, om het leven komen. Daar de gezochte jongens daar al jaren niet meer zijn geweest zijn de kritieken voor de Pinkertons niet zuinig. Voor het grote publiek groeien de James-broers uit tot ware helden en krijgen ze een Robin Hood-status toegedicht. Als een volgende confrontatie met de James-bende ook verkeerd afloopt besluit Allen Pinkerton een andere weg te bewandelen.
De rauwe, hoekige tekeningen van Damour passen goed bij de sfeer van het verhaal. Sommige illustraties zijn min of meer verfijnd te noemen, bij andere laat hij echter gemakshalve hele gelaatsuitdrukkingen weg. Het aanvankelijk dynamische scenario van Guérin loopt met een sisser af omdat alle actiemomenten worden ingeruild voor achterkamertjespolitiek. BP

Sibille (Thirault/Kovacevic, Medusa). In de niet zachtzinnige 6e eeuw na Christus komen antieke, barbaarse en christelijke beschavingen met elkaar in botsing. Het omslag van Christian Højgaard belooft veel, maar het is een wel erg fantastisch verhaal met matige illustraties. BP

@ **Herinneringen aan een dode planeet 4: Bloedbanden en 5: Drakendans** (Van der Heijden, Bonte). Tekenaar Eric van der Heijden heeft, voordat er ook maar één album verscheen, al negen volledige stripverhalen getekend. De delen 4 en 5, die bij gelegenheidsuitgever Bonte in een beperkte oplage verschenen, gaan over monsters en draken. Het tekenwerk ontsnapt de middelmatigheid niet, het kleurgebruik is intens en de verhaallijn pompeus van opzet. TdK

ADVERTENTIE

De best gesorteerde stripwinkel in de Zaanstreek!

Stripboekhandel
De 9e kunst

Voor nieuwe en bijzondere albums

Altijd leuke aanbiedingen!

Veeringstraat 54
1502 NM Zaandam
tel. 06-28919687

Zie de website voor de huidige acties!

www.stripboekhandelde9ekunst.nl

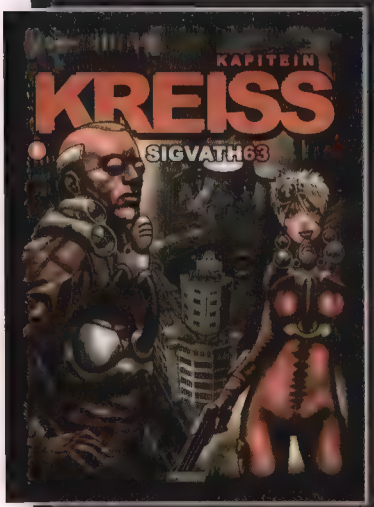

Nederlandse cyberpunk in moderne jas

Tekenaar/kunstenaar **John Heijink** vindt dat er in Nederland te weinig sciencefictionstrips worden gemaakt.

Natuurlijk, er is *Storm* en Dick Matena is opnieuw begonnen met *Virl*, maar rauwe cyberpunk-strips uit de decennia 1980 en 1990 zie je volgens hem bijna niet meer. Met *Kapitein Kreiss* grijpt hij terug op dit donkere sciencefictiongenre waar in een toekomstige maatschappij de macht in handen is van grote economische krachten en het leven door en door gedigitaliseerd is. Exponent van cyberpunk is de film *Blade Runner*, waarin een androide (Rutger Hauer) een hoofdrol speelt.

Heijink (1968) moet zijn sporen nog verdienen in de Nederlandse stripwereld, ondanks zijn inmiddels opgebouwde staat van dienst. Hij volgde de Kunstacademie in Eindhoven maar vertrok medio jaren 1990 naar Spanje. Daar bouwde hij een carrière op als grafisch vormgever en kunstschilder. Inmiddels woont hij weer in Eindhoven en heeft hij één van zijn passies – de strip – opgepakt. Na in eigen beheer *Pigs* te hebben uitgebracht, kan Heijink bij Arboris werken aan zijn ambitie om een nieuwe Nederlandse sf-stripserie uit te bouwen.

In *Kapitein Kreiss* komen we in een wereld die zich afspeelt in het midden van de 23ste eeuw. Het is een wereld waarin twee staatsbedrijven de macht hebben en consumeren een verslaving is geworden. Mensen kunnen via een gezondheidssysteem eten, drinken en roken wat ze willen en ze worden gemiddeld 120 jaar oud. Maar via dat systeem worden ze ook voortdurend in de gaten gehouden; dreigend oproer wordt door robots in de kiem gesmoord.

KIJK EENS WIE WE DAAR HEBBEN
LEKKER GEDROOMD
?
WAAR BEN IK?
WELKOM BIJ HET LUNAFRONT, HIGGMAN.
WE HEBBEN JE MEEGENOMEN EN GEREED MET BEHULP VAN DIT APPARAAT

Hoofdpersoon kapitein Higgman werkt als gezagvoerder bij staatsbedrijf Nothung Transport. Op een dag krijgt hij een vrouw, luitenant Brandon, toegewezen op zijn ruimteschip om hem te assisteren op een nieuw transport. Het loopt goed mis en beiden komen in handen van de ondergrondse protestbeweging Lunafront. Die strijdt voor een betere en gezondere wereld. Higgman sluit zich noodgedwongen aan bij deze afscheidingsbeweging die door de staat constant wordt opgejaagd. Hij krijgt een nieuwe naam: Kapitein Kreiss. In het inmiddels verschenen tweede deel van *Kapitein Kreiss* weet Heijink de veelbelovende cyberpunk-lijn uit dit eerste deel vast te houden. RS

Kapitein Kreiss 1: Sigvath63

Heijink
Arboris 2012
ISBN 978-90-343-0459-9 (sk)
ISBN 978-90-343-0460-5 (hk)
Prijs € 7,95 (sk)
€ 17,95 (hk)
48 pagina's
Kleur (sk + hk)

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
... door 't putje

[EN VERDER]

Jeremiah 32: De chef (Hermann, Dupuis). Onze helden kampen met motorpech en komen terecht in een stadsguerrilla die zich afspeelt in een lunapark dat betere tijden heeft gekend. BP

Koblenz 4: M voor de anarchie (Robin, Arboris). In het laatste deel van deze reeks, in het Franse taalgebied al in 2005 verschenen, is Clara verrassend genoeg een handlanger van de terroristen geworden. De personages in deze uitbundige strip wandelen door decors die door de Art Nouveau-architect Victor Horta ontworpen hadden kunnen zijn. JdL

Lois 6: In de klauwen van de valk (Paques/Valmour/Martin,Casterman). Lois Lorcey maakt deel uit van een missie die verdwenen schepen moet opsporen. Hij belandt in Siam waar hij terstond in moeilijkheden raakt. Niet zo'n sterk verhaal met dito illustraties. De schepen zijn wèl mooi getekend. BP

Magasin general 8: De vrouwen (Tripp/Loisel, Casterman). Als Marie onverwacht zwanger blijkt, maar niet weet van wie, wordt zij heen en weer geslingerd tussen blijheid, hoop en onrust. Ondertussen hebben de dorpsbewoners zo hun eigen problemen. De auteurs weten van al deze emoties weer een mooie strip te maken. TdK

Millennium 3: De adem van de duivel (Miville-Deschènes/Nolane, Medusa). Het jaar 1000 is nabij en vreemde gebeurtenissen lijken te wijzen op een naderende apocalyps. Raedwald de Sakser gaat de dreigende chaos te lijf. Rauwe vroege-middeleeuwenstrip die door de maffe dialogen en vreemde acties soms ook een parodie op zichzelf wordt. RS

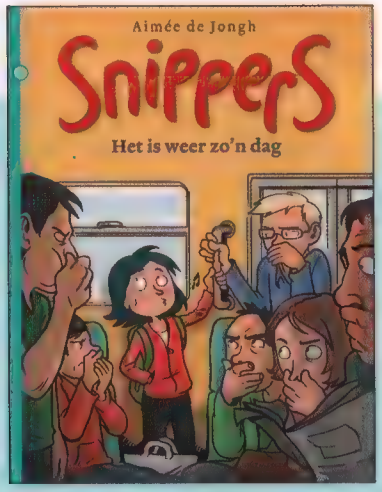

Snippers 1: Het is weer zo'n dag

De Jongh
Strip2000 2013
ISBN 978-90-70060-29-9
Prijs € 8,95
48 pagina's (sk)

Leuke krantenstrip van Nederlandse bodem

Aimée de Jongh (1988) is van vele markten thuis: manga, animaties, illustraties, stripverhalen en nu ook humorstrips. *Snippers 1: Het is weer zo'n dag* is haar krantenstripdebuut, en dat is een knappe prestatie als 24-jarige stripmaker. Het valt te prijzen dat uitgeverij Strip2000 deze bundeling van gagstrips uit gratis dagblad *Metro* uitbrengt.

De grappen gaan over de dagelijkse beslommeringen van de twintigers Aimée en huisgenoot Stef. Het is een mix van herkenbare grappen over situaties thuis, op straat, in de trein of in het uitgaansleven en meer fantasierijke, vaak licht-absurde grappen. De Jongh hanteert voor *Snippers* een simpele, vlotte tekenstijl die goed past bij de humoristische krantenstrip. Wie overigens een goed beeld wil hebben van de diverse stijlen die zij beheerst, kan op de website *www.iamshotaro.com* terecht.

Snippers is voor een deel autobiografisch, een genre waar De Jongh al behoorlijk ervaren in is. Ze maakte van 2005 tot 2009 de wekelijkse autobio-strip *Aimée TV Weekly*, waarvan nog een selectie door uitgeverij BeeDee is uitgegeven. Hopelijk krijgt De Jongh van *Metro* de tijd om haar strip verder te ontwikkelen. Bij een krantenstrip duurt het een aantal jaren voordat er een constante kwaliteit is bereikt. Mocht *Metro* er toch onverhoeds mee stoppen dan zouden andere krantenredacties direct de strip moeten overnemen. Zoveel leuke krantenstrips van Nederlandse makelij zijn er immers niet. *Snippers* zou bij voorbeeld bij uitstek iets kunnen zijn om de inmiddels belabberde Toon van Driel-strips bij *De Telegraaf* te vervangen. Al is De Jongh beter op haar plaats bij *NRC Next*. RS

Okko 8: De cyclus van het vuur 2 (Hub, Silvester). Een fantastische sage over een opgejaagde samurai in een middeleeuws Japans keizerrijk. Oude bekenden, nieuwe intriges. De machtstrijd tussen de moordzuchtige clans gaat voort, de tekeningen spatten van de pagina's. EvdH

Het orakel van de maan 1: De meester van de Abruzzen (Lenoir/Griffo, Glénat). Het best vermakelijke scenario van deze in 16e-eeuws Europa gesitueerde historische thriller wordt gesterkt door de rustig gestileerde illustraties. Attijd goed om een dergelijk verhaal te vinden dat niet compleet in duisternis is gehuld. RSp

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

[DE BOVENTOON]

De andere kant van Willy Linthout

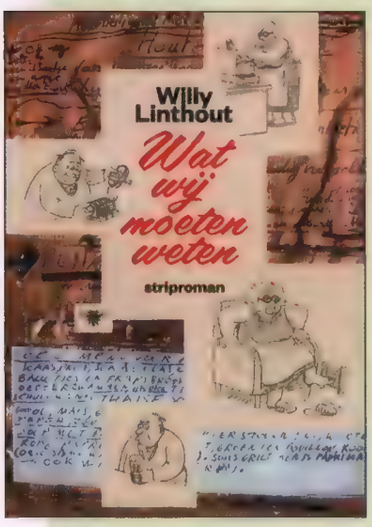

Willy Linthout is een man met twee gezichten: hij zet absurde grappen van *Urbanus* op papier naast serieuze, autobiografische ontboezemingen.

Zo worden in *Wat wij moeten weten* de alledaagse, vaak dramatische belevenissen van drie broers en hun oude moeder beschreven.

Linthout brengt de dramatische wendingen in kleine stappen. De aanvankelijke opzet – het verhaal eerst in vier delen op de markt brengen om af te sluiten met een bundeling – is na twee uitgaven in 2011 losgelaten.

Alle platen zijn in potlood getekend met de proeflijntjes nog goed zichtbaar. Die schetsen geven aanvankelijk een onaf beeld maar vallen wonderbaarlijk op hun plaats als je eenmaal de inhoud bent ingezogen. TdK

Wat wij moeten weten

Linthout
Bezige Bij 2012
ISBN 978-90-8542-400-0
Prijs €24,95
200 pagina's
zw/w +kleur
(sk)

EN HOE IS HET GEBEURD?
DE DOKTER ZEI DAT ZE VREDIG GESTORVEN IS.
MOEDER DOOD... DAT HOU JE TOCH NIET VOOR MOGELIJK!... WAT MOETEN WE NU DOEN?
...IETS DRINKEN!
HET IS NOG VLUGGER GEGAAN DAN IK GEDACHT HAD!
VALERE... ALS OUDSTE... BEL JIJ EEN BEGRAFENISONDERNEMER?
IK HEB DAAR GEEN VERSTAND VAN! DOE JIJ DAT MAAR, KAREL!
ZULLEN WE DEZELFDE NEMEN ALS BIJ WANNES?
WAAROM NIET?... DIE HEEFT HET TOEN TOCH VOORTREFFELIJK GEDAAN!
UW MOEDER?... EN ZE ZAG ER NOG ZO GOED UIT DE LAATSTE KEER TOEN IK HAAR ZAG!... IK BEN VRIJ TOT ZES UUR! JULLIE KUNNEN BEST MEETEEN LANGSKOMEN!

Ook in stripvorm een lopserie

Millennium 1

Runberg & Homs & Larsson
Dupuis 2013
ISBN 978-90-314-3246-2
Prijs €9,50
64 pagina's
Kleur (sk)

Stieg Larssons *Millennium* is één van de bestverkopende trilogieën ter wereld. Van dit werk van de helaas al op 50-jarige leeftijd overleden Zweedse misdaadschrijver is nu ook een stripversie uitgebracht. Schrijver **Homs** blijft het scenario redelijk trouw, al maakt hij geregeld gebruik van flashbacks die soms wat verwarrend werken. Maar de uitdieping van de karakters, de cliffhangers en onverwachte verhaalwendingen, zoals Larsson die gebruikt, blijven gelukkig overeind. In deze psychologische thriller kruisen de levens van de Zweedse journalist Mikael Blomkvist, die werkt voor het blad Millennium, en de onaangepaste onderzoeker en hacker Lisbeth Salander elkaar regelmatig. Ook een reeks bijfiguren kleurt het verhaal; één van de belangrijkste is advocaat Bjurman die de voogd van Salander wordt en haar meerdere malen misbruikt maar met dubbele munt wordt terugbetaald. Tekenaar **Sylvain Runberg** *(Hammerfall, Orbital* en *Hostile)* tekent sfeervolle plaatjes en brengt de figuren knap tot leven. Van elk oorspronkelijk boek worden twee stripboeken gemaakt. Deel 1 is dus de helft van het verhaal *Mannen die vrouwen haten*. In het tweede deel wordt dan de ontknoping achter het mysterie van een verdwenen nichtje onthuld. TdK

[E N V E R D E R]

De overlevenden van Kish 3: Chaco Canyon (Van Gheluwe, Bonte). Waldo van Gheluwe tekent een niet onaardig sciencefictionverhaal over een kaalhoofdig volkje dat stand moet zien te houden in een wereld van boosaardige inboorlingen en vreemde boomslingers. TdK

De smaragdridders 3: De bedrieger (Robillard/Oger, Casterman). Een invasie door hordes insectachtige types wordt door toverkracht verijdeld. Verzorgd tekenwerk van Tiburce Oger; je moet wel van de inkleuring houden. BP

Storm 27: De wisselwachters – Dossiereditie (Molenaar/De Vos/Van Bavel, Don Lawrence Collection). Voor *Storm*-fans onmisbare uitgave over *De wisselwachters* met achtergrondinformatie, schetsen, illustraties, artwork en allerlei extraatjes. De uitgave is fraai; het verhaal zelf mist diepgang en leunt te veel op effectbejag. RS

De vierde kracht 3: De groene hel (Giménez, Medusa). In een schilderachtige stijl leeft sciencefiction-oudgediende Juan Giménez zich uit in deze nieuwe, eigen en doorwrochte stripserie. De in Argentinië geboren, maar in Spanje woonachtige tekenaar kennen we in Nederland vooral van de serie *De Metabaronnen*. Een groene hel is trouwens een terugkerende inspiratiebron voor stripmakers. Die uit *Storm* is de meest bekende. RS

Vrouwen in 't wit 35: Pretbedervers (Bercovici/Cauvin, Dupuis). Met wisselend succes maar

World of Dik 1: Something Under the Bed is Dying

Verkoelen
Syndikaat 2012
ISBN 978-90-78403-23-4
Prijs €14,95
80 pagina's
Zwart/wit (ski)

Kijk niet onder het bed!

World of Dik 1: Something Under the Bed is Dying is het debuut van **Maikel Verkoelen**, een stripmaker die ook werkt als ontwerper en illustrator. Het album bevat korte strips met zwarte, surrealistische humor, zonder dialoog maar met veel mimiek. De tekstloze vorm heeft wel tot gevolg dat de strips vooral dromen en korte hersenspinsels verbeelden en niet tot echte verhalen komen.
World of Dik 1 is een geslaagd debuut. Het hoofdpersonage in dit boek doet qua innerlijk denken aan *Cerberus*. Hopelijk zet Verkoelen in zijn volgende werk dan ook dezelfde stap als David Sim tussen *Cerberus the Aardvark* en *High Society*. RSp

meestal beperkt grappig melkt Cauvin het thema ziekenhuisgrappen eindeloos uit. Met de dubbelzinnige titels lijkt het nu ook op te zijn. TdK

De wachters van het bloed 5: Acta Est Fibula (Juillard/Falque/Convard, Ballon Media). Het afrondende deel van deze derde *Geheime Driehoek*-spin off eindigt met een explosie van geweld. Het is één van de eerste Glénat-uitgaven onder het uitgeeflabel Ballon Media. TdK

Weëna 2. De beproeving (Corbeyran/Picard, Arboris). De eclectische visuele stijl maakt het een strip die alleen geschikt is voor *die-hard* fantasyfans. Maar het soms onstuimige verhaal zal zelfs voor hen moeilijk te volgen zijn. RSp

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN **AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR **POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.**

- *t/m 16 juni 2013 Expo 'Nero in de Far West', Marc Sleen Museum, Zandstraat 33-35, Brussel, België, info: www.marc-sleen.be*
- *t/m 30 juni 2013 Expo 'La Boîte à Gand', Sint-Lucas Gent, Zwartezusterstraat 34, Gent, België, info: www.vfl.be*
- *t/m 14 juli 2013 Expo 'Coverart', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*
- *t/m 1 september 2013 Expo 'Willy Vandersteen vertelt', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- *t/m 8 september 2013 Expo 'Van Suske en Wiske tot Tiels Flipje', een overzicht van het werk van Arie van Vliet, Flipje en Streekmuseum, Plein 48, Tiel, info: www.streekmuseumtiel.nl*
- *t/m 6 oktober 2013 Expo 'Robbedoes – Van hand tot hand', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- *t/m 27 oktober 2013 18e Nederlands Cartoonfestival, Het Markiezenhof, Steenbergsestraat 6-8, Bergen op Zoom, info: www.markiezenhof.be*
- *23 juni 2013 1e Gelderse Stripbeurs, Dorpsplein, Etten*
- *17 augustus 2013 15e Kamper Stripspektakel, Binnenstad, Kampen, info: www.kamper-stripspektakel.nl*
- *24 t/m 25 augustus 2013 28e Brabants Stripspektakel, Health & Sports Club Valkencourt, Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: www.brabantsstripspektakel.nl*
- *21 t/m 22 september 2013 De StripBazaar, De Bazaar, Montageweg 35, Beverwijk, info: www.debazaar.nl/destripbazaar*
- *19 t/m 20 oktober 2013 FACTS 2013, Flanders Expo, Maaltekouter 1, Gent, België, info: www.facts.be*
- *26 t/m 27 oktober 2013 Stripfestival Breda, Chassé Theater, Claudius Prinsenlaan 8, Breda, info: www.stripfestivalbreda.nl*
- *2 t/m 3 november 2013 De BoekenBazaar, De Bazaar, Montageweg 35, Beverwijk, info: www.debazaar.nl/deboekenbazaar*
- *14 t/m 15 december 2013 Strip Turnhout, Cultureel Centrum De Warande, Warandestraat 42, Turnhout, België, info: www.stripturnhout.be*
- *8 t/m 9 maart 2014 De Stripdagen, Evenementenhal Gorinchem, Franklinweg 2, Gorinchem, info: www.destripdagen.nl*

ADVERTENTIE

Zaterdag 17 augustus 2013
binnenstad Kampen 10.00:17.00 uur

90 kramen 40 signerende tekenaars
live muziek

meer info:
www.kamper-stripspektakel.nl www.reba.nl
www.erwin-antiquariaat.nl www.de-fantast.nl

Vooroordelen en stereotypen

Dat is het thema van het 18e Nederlandse Cartoonfestival dat in Het Markiezenhof in Bergen op Zoom plaatsvindt. De organisatie wilde met het thema 'Vooroordelen en stereotypen' wereldwijd tekenaars uitdagen om clichématige vooroordelen uit te werken tot een grappige, scherpe of onschuldige cartoon. Een oproep heeft geleid tot 1800 inzendingen van 400 cartoonisten uit 51 verschillende landen. De honderd beste inzendingen worden tot en met 27 oktober getoond in Het Markiezenhof. Ook is er een catalogus die te koop is bij de receptie. Het festival is een samenwerkingsverband van Het Markiezenhof, Feco (Federation of Cartoonist Organizations) en De Tulp (Nederlandse Cartoonistenvereniging). Het Markiezenhof is van dinsdag tot en met zondag geopend van 11-17 uur. TdK
Meer info: zie Agenda.

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN. FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

> WAARHEEN?

Ballon Media heeft naast de verspreiding nu ook de uitgeefrechten van de Franse uitgeefgroep Glénat overgenomen. Of dat ook tot een ander uitgeefbeleid voor vertalingen van Franse strips gaat leiden, is nog afwachten.

Vanaf eind maart zijn de volledige exploitatierechten van Marsu Productions in handen gekomen van **Dupuis**. Dit betekent onder meer dat de rechten van het volledige stripuniversum van André Franquin weer in één hand zijn.

Tijdens De Stripdagen in Gorinchem werden de winnaars van de **Stripschappenningen** bekendgemaakt in diverse categorieën. Jeugd: *Kik en Joep* (Gerben Valkema en Michiel van de Vijver), Avontuur en Vermaak: *Het jaar van Hein* (Hein de Kort), Literair: *De vroege jaren van Vincent van Gogh* (Teun Berserik), Productieprijs: *Arzak* van Moebius (Uitgeverij Oog & Blik/Bezige Bij), Buitenland: *Gringos Locos* (Yann en Schwartz).

Ook werd dit jaar voor het eerst Het Schappodium gebruikt om de **Gabriëlprijs** uit te reiken. Deze prijs voor het beste religieuze stripverhaal van het Centre Religieux d'Info et d'Analyse de la Bande Dessinée (CRIABD) ging naar **Geert de Sutter** met zijn stripalbum *Post uit China*. Een eervolle vermelding kreeg *R777* met een hervertelling van het verhaal over Jezus door Jeff Anderson en Mike Maddox.

In de *Bommelglossy* stond een oproep aan jeugdig striptalent om een eigen interpretatie te maken van Heer Bommel via stripstrook of cartoon. De jury, bestaande uit Dick Matena, Willem Feltkamp en Ger Apeldoorn wezen **Jasmijn Groot** als winnaar aan. Zij is Striptalent 2012.

In Het Nederlands Stripmuseum werden de beste amateurtekenaars van Nederland uit 2012 uitgekozen. **Merel Cremers** (23 jaar) uit Velden won in de categorie 16 jaar en ouder. **Vela Soeterbroek** (15 jaar) uit Den Dolder won in de categorie 8 t/m 15 jaar. De winnaars zien hun werk geëxposeerd in het museum, krijgen vrijkaarten, een workshop striptekenen en een stripboekenpakket.

Van 20 t/m 24 maart werd in Utrecht het Holland Animation Film Festival gehouden. De prijswinnaars zijn: Grote Prijs Nederlandse animatie: Hisko Hulsing met *Junkyard*, Grand Prix shorts - narratief: Jérémy Clapin met *Palmipedarium*, Grand Prix shorts - non-narratief: Lei Lei en Thomas Sauvin met *Recycled*, Grand Prix features: María Verónica Ramírez met *Ánima Buenos Aires*, Grand Prix Europese studentenfilms: Jonas Ott met *Washed Ashore*.

Eind maart sloot stripwinkel Willi's Wereld in Roeselare de deuren. Dalende verkoop en winstmarges noopten de uitbater tot dit besluit.

De Argentijnse illustrator **Isol** (Marisol Misenta) heeft uit een longlist van 267 kandidaten uit 67 landen de Astrid Lindgren Memorial Award 2013 gewonnen. Deze prestigieuze prijs, die vorig jaar nog door de Nederlander Guus Kuijer werd binnengesleept, wordt gegeven aan een persoon of organisatie die werkt in de geest van Astrid Lindgren. Er is een geldbedrag van €600.000 aan verbonden. In het najaar verschijnt van haar hand een titel bij uitgeverij De Harmonie.

Vlaming **Brecht Evens** is in Amerika genomineerd voor twee Eisner Awards. Met zijn in het Engels vertaalde *De liefhebbers* wist hij nominaties in de categorie Best Painter/Multimedia Artist (interior art) en in de categorie Best US Edition of International Material in de wacht te slepen. Het is voor het derde achtereenvolgende jaar dat Evens is genomineerd. Eerder viel hij niet in de prijzen. Evens heeft onder anderen concurrentie van Diaz Canales en Guarnido *(Blacksad)*, Dupuy en Berberian, Jacques Tardi en Lorenzo Mattotti. De prijswinnaars worden 19 juli bekend gemaakt.

De Belgisch-Russische cartoonist **Constantin Sunnerberg** heeft het 18e Nederlandse Cartoonfestival in Bergen op Zoom gewonnen voor de beste cartoon 2013. Het thema was 'Vooroordelen en stereotypen'. Behalve Sunnerberg vielen ook de Nederlander Mark Baars en de Israëliër Sergey Sichenko in de prijzen. De Franse politieke cartoonist Jean Plantureux kreeg de Markiezenhofpenning (voorheen de Ton Smits penning).

FOTO SASKIA VAN HAASTEREN

Op 26 april werd **Jan van Haasteren** (Schiedam, 1936) verrast en geëerd met een Koninklijke onderscheiding. De kersverse Ridder in de Orde van Oranje-Nassau was onder andere door Het Stripschap in samenwerking met dochter Saskia aangedragen tot kandidaat voor een lintje. Hoewel de procedure twee dagen te laat in gang werd gezet maakte de gemeente Bergen graag een uitzondering. Jan van Haasteren is vooral bekend van zijn vele puzzelontwerpen voor Jumbo en de strips *Erik en Opa*, *Sjaak en Oom George*, *Tinus Trotyl* en *Baron van Tast*.

Comic House, het agentschap voor strips, illustratie en animatie vertegenwoordigt sinds begin mei ook de politiek cartoonist, illustrator en ontwerper **Trik**, pseudoniem van Raymond Hendriks.

[SERVICE SPREAD]

➤ WAARVOOR?

Op 16 februari overleed **Harald Siepermann**. Siepermann was een Duitse illustrator die zijn carrière in de reclame-industrie begon. Bekend werd hij vanwege zijn character design voor Walt Disney. Hij bedacht personages voor de films van *Tarzan*, *Mulan* en *Brother Bear* en werkte mee aan talloze andere animatiefilms. In Nederland verwierf hij bekendheid door zijn samenwerking met Herman van Veen en hun modeleend *Afred Jodocus Kwak*. Siepermann was docent op meerdere Duitse universiteiten en academies. Vlak voor zijn overlijden op 50-jarige leeftijd werkte hij nog aan een *Sneeuwwitje*-verfilming: *De zevende dwerg (Der siebte Zwerg)*.

Een week later, op 23 februari, overleed **Maurice Rosy** op 85-jarige leeftijd. Hij was in de gouden jaren van de weekbladen als artistiek directeur werkzaam voor *Robbedoes/Spirou*. Daar verzon hij ondermeer de micro-bibliotheek, kleine stripjes in het blad die door vouwen en knippen tot boekjes konden worden omgevormd. Ook schreef hij vele scenario's voor onder anderen Paul Deliège *(Jaap)*, Will *(Baard en Kale)*, Franquin *(Robbedoes en Kwabbernoot)*, Guy Bara *(Max)* en Jijé *(Jerry Spring)*.

Op 6 maart overleed op 71-jarige leeftijd de Belgische tekenaar **Didier Comès**. Comès werd geboren in de Ardennen en ging ondanks een groot hart voor strips en muziek in eerste instantie aan het werk als industrieel tekenaar. Zijn muziekliefhebberij gaf hij vorm door als jazzpercussionist aan de slag te gaan. Zijn strippassie kreeg een voorzichtig begin door bij *Soir Jeunesse* illustraties te gaan maken die als snel gevolgd werden door strips in *Pilote* en *Le journal de Spirou*. Zijn eerste meer bekende stripreeks is *Ergün de dolende*. Later volgden vele hits waarbij *De dorpsgek van Schoonvergeten* de meeste indruk maakte. Andere voltreffers waren *De wezel*, *Eva*, *Amber*, *Iris*, *Het huis waar de bomen dromen* en *De tranen van de tijger*. Comès werkte bij voorkeur in zwart/wit, zijn filosofische, indringende scenario's leken daar ook het best bij te passen. In 2006 verscheen *De laatste*, met als decor de Tweede Wereldoorlog.

Op 11 maart overleed oud-journalist en schrijver **Cor Nijmeijer** op 72-jarige leeftijd. Nijmeijer was de eerste opvolger van P. Hans Frankfurther als voorzitter van Het Stripschap (november 1971 tot juni 1972). Daarvóór was hij al wel enkele jaren penningmeester van de vereniging. Nijmeijer was ondermeer werkzaam als journalist bij *Dagblad Flevoland* en *De Stentor*. Ook was hij gastredacteur van de *Toonder*-special van *Stripschrift* uit 1996.

De tekenaar van *Philémon*, **Fred**, is op dinsdag 2 april overleden. Fred, die van Griekse origine was en die voluit Frédéric Othon Théodore Aristidès heette, werd in 1931 in Parijs geboren.

De strip waarmee hij in Nederland bekend werd is *Philémon* en gaat over de surrealistische avonturen van een dromerige jongen en zijn ezel. De strip verscheen voor het eerst in 1965 in het blad *Pilote* en in Nederland enkele jaren later in *Pep*. Fred maakte zestien albums die niet allemaal in het Nederlands werden vertaald. Sinds vorig jaar probeert uitgeverij Hum! die omissie goed te maken.

Fred maakte al illustraties en strips in de jaren 1950 die in bladen en kranten zoals *Ici-Paris*, *Le Hérisson*, *The New Yorker* en *Punch* verschenen. In 1960 werd hij artistiek directeur van het blad *Hara-Kiri* waar Moebius zijn eerste verhalen in plaatste. Zijn inspiratie haalde hij ondermeer bij Edgar Poe en Charles Dickens vandaan.

In Frankrijk verschenen nog enkele strips zoals *L'Histoire du corbac aux baskets* en *Le Petit Cirque*; ze zouden Nederland nooit in vertaling bereiken. In 2011 verscheen nog een overzichtswerk van zijn leven. Hij won in 1980 de Grand Prix d'Angoulême en in 1994 een Alph'Art voor het beste album van dat jaar. Fred werd 82 jaar.

Op 4 april is striptekenaar en uitgever **Carmine Infantino** (87) overleden. Het meest geroemd wordt hij om zijn succesvolle reanimatie van de strip *Batman* in de jaren 1960. Hij ontwierp het beroemde zwart/gele logo en bezorgde daarmee de crimefighter van Gotham City een succesvolle doorstart.

Maar Infantino deed meer. Onder andere was hij tekenaar van de strips *Barbara Gordon*, *Deadman* en *Wally West*. Infantino schreef twee boeken over zijn leven en loopbaan: *The amazing World of Carmine Infantino* en *Carmine Infantino: Penciler, Publisher, Provocateur*.

Op 10 april is **Ton Michels**, bestuurslid van de Marten Toonder Verzamelaars Club overleden.

Michels was vanaf 2004 secretaris/administrateur en vanaf 2009 ook penningmeester. Hij kon worden bereikt via het MTVC-e-mailadres Dorknoper, het personage uit de verhalen van Toonder die het dichtst bij zijn werkzaamheden lagen.

Michels overleed na een korte periode van ziekte op 60-jarige leeftijd.

→ WINNEN

Bij uitgeverij Silvester verscheen kortgeleden het eerste deel van *D*, een serie over de nog altijd populaire vampiers. *Stripschrift* geeft In samenwerking met de uitgever drie exemplaren weg van het eerste deel van *D* aan inzenders van het juiste antwoord op de vraag:

De auteurs van *D* maakten samen eerder een serie waarvan bij een andere uitgever tot nu toe vier delen in het Nederlands verschenen. Welke serie bedoelen we?

Stuur het antwoord vóór 1 juli 2013 naar
D-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan drie goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Bovenbazen-prijsvraag *Stripschrift 429*:
We vroegen naar de naam van de baas van de bovenbazen uit het gelijknamige verhaal van Marten Toonder. Het juiste antwoord, Amos W. Steinhacker ofwel AWS, werd ons zo vaak gestuurd dat loting de winnaars moest bepalen. Zij ontvingen de recente versie van het verhaal, geheel opnieuw getekend door het puikje onder de Nederlandse stripmakers: **Dominique Bernsen** (Leiden), **Roger Decadt** (Brugge, België) en **Marten Linnebank** (Utrecht).

Uitslag Boeven-prijsvraag *Stripschrift 430*:
We vroegen naar de namen van *Robbedoes en Kwabbernoot* toen hun strips in bladen zoals *Fix & Fox* en *TV2000* werden gepubliceerd. Het juiste antwoord is *Pit en Piccolo*, en ook op deze vraag volgden zoveel goede antwoorden dat loting de winnaars bepaalde.
Deze inzenders ontvingen inmiddels een exemplaar van het geannoteerde album *Boeven op de kermis* dat bij uitgeverij Dupuis verscheen: **J.J. Dussel** (Heerlen), **Gerard J.W. Linthorst** (Hoofddorp), **A. Voorn** (De Kwakel), **Wietze Welling** (Oudega) en **Jaap Zonneveld** (Castricum).
Alle prijswinnaars van harte gefeliciteerd!

→ HARRY'S POSTZEGELHOEKJE

Manual Vazquez Gallego (1930-1995) is de geestelijk vader van *Las Hermanas Gilda*. Eduardo Vaño Pastor (1911-1993) maakte *Roberto Alcázar y Pedrin*.
Beide stripmakers deden dat creatieve werk vanaf de jaren 1940 en wisten hun Spaanstalige publiek decennia lang aan zich te binden met publicaties in bladen die na consumptie vrij snel in de prullenbak verdwenen. Zo dreigden de auteurs na hun dood in de vergetelheid te raken. De verschijning van twee postzegels in 2000 voorkwam dat. HW

Dit was het laatste* Postzegelhoekje *van Harry Wibier. Sinds de start van deze rubriek in* Stripschrift 348 *(maart 2003) leverde hij in 10 jaar tijd ongeveer 80 wetenswaardige bijdragen waarin hij strippostzegels voorzag van commentaar en duiding.
Wij danken hem hiervoor en hopen hem ooit weer in ons blad te verwelkomen met een nieuw en origineel initiatief.

Redactie Stripschrift

Land van herkomst: Spanje
Jaar van uitgifte: 2000
Cataloguswaarde:
€1,60 per stuk

STRIPSCHRIFT COLOFON

JAARGANG 46 • NUMMER 2 (431) • JUNI 2013

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Olav Beemer, Ruud Booms, Peter Breedveld, Marq van Broekhoven, Geert van Gheluwe, Saskia van Haasteren, Erik van der Hoeven, Frits Jonker, Just de Leeuwe, Michel van Merriënboer, Bert Post, Dik Rondeltap, Wim Ruijgrok, Rik Spanjers. Erwin Suvaal, Liliane Vloet, Rudi de Vries, Rudy Vrooman, Harry Wibier, Remco Zeven

Aan Stripschrift is in 2011 de P. Hans Frankfurther-prijs voor bijzondere verdiensten toegekend.

Omslag
Gabriël Kousbroek

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl
@Stripschrift
Stripschrift

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €50,00
België €53,00
Other countries €67,00
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Maximaal 2 abonnementen per adres.
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie Nederland
Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen €1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

2STRIP
STRIPS MET HUMOR

Mei 2013

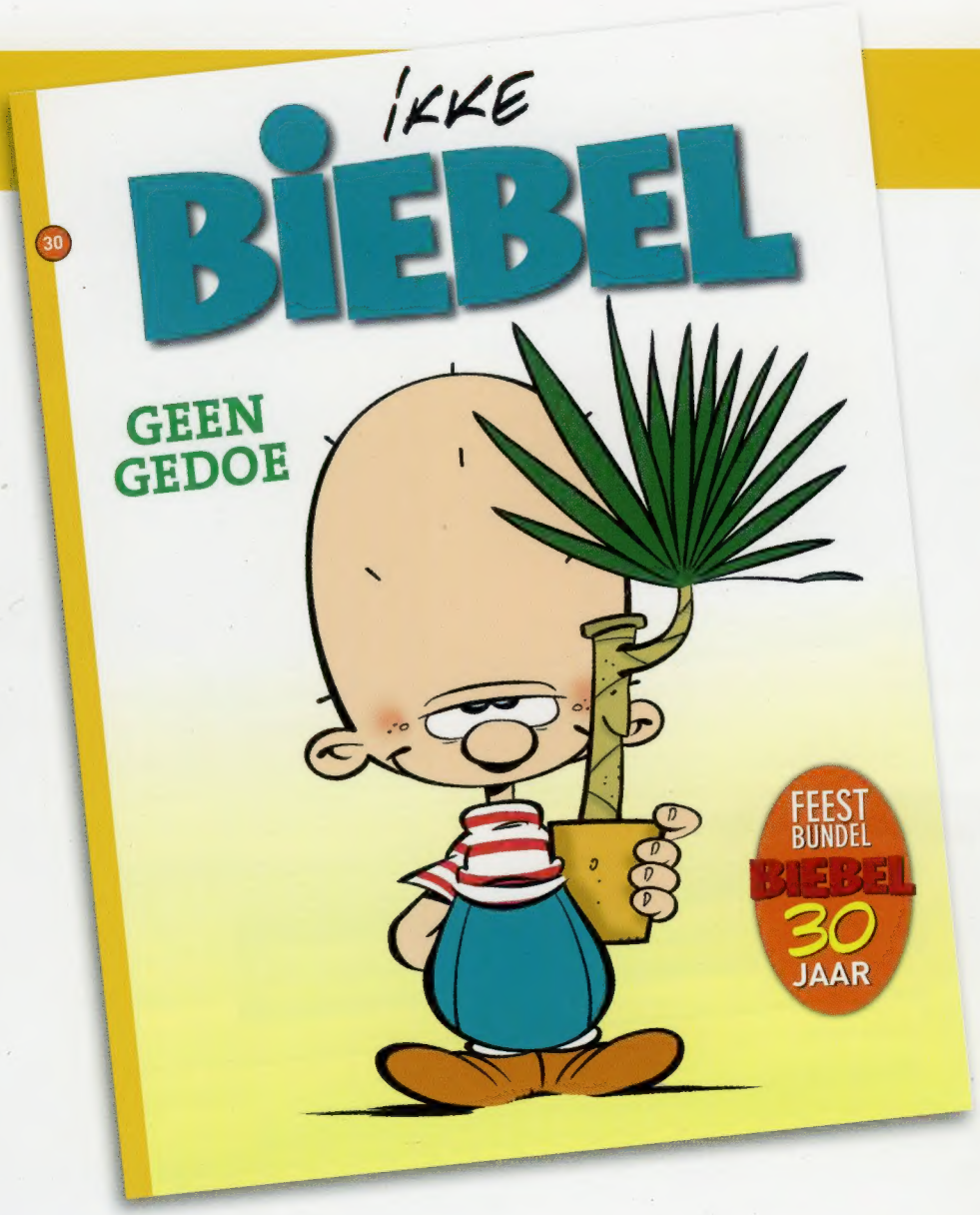

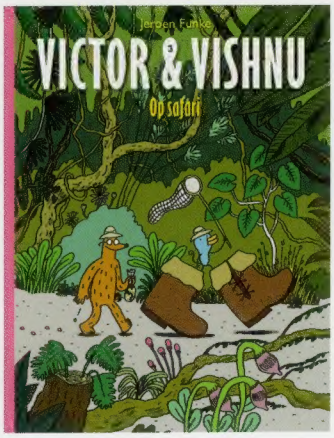

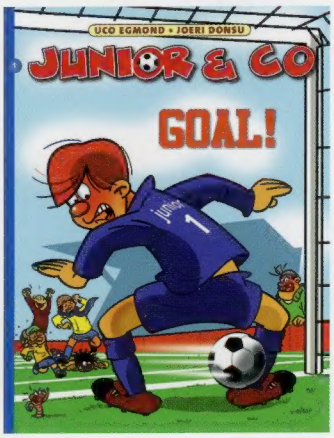

Biebel 30
Geen gedoe

"Biebel is de fijnzinnigste, ooit door een Vlaming getekende strip."
Walter van den Broeck in De Morgen

"Biebel is zowat de meest geslaagde Vlaamse gagstrip."
Knack

www.strip2000.nl